Lo Rector de Vallfogona

Frederic Soler

LO RECTOR DE VALLFOGONA.

LO RECTOR DE VALLFOGONA.

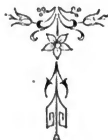
DRAMA EN TRES ACTES Y EN VERS,

ORIGINAL DE

D. SERAFI PITARRA.

Estrenat ab brillant écsit en lo **Teatro catalá** instalat en lo **Teatro Romea** la nit del 14 de Novembre de 1871.

BARCELONA.
LLIBRERÍA D' EUDALT PUIG.
PLASSA NOVA, NÚMERO 5.
1871.

REPARTIMENT.

PERSONATGES.	ACTORS.
MARIA.	D.ª FRANCISCA SOLER.
ANJELA.	» BALBINA PÍ.
LO RECTOR..	D. JOAQUIM GARCÍA PARREÑO.
LO DOCTOR..	» ANDRÈU CAZURRO.
D. JOAN.	» MIQUEL LLIMONA.
D. LLUIS.	» JOSEPH CLUCELLAS.
EUDALT.	» FREDERICH FUENTES.
BENET..	» LLEÒ FONTOVA.

Los escolans, homes del somatent, pajesos, pajesas, y noys del poble.

La acciò en lo mateix poble de Vallfogona y durant lo regnat de Felip IV.

Esquerra y dreta del espectador.

Barcelona.—Establiment tipogràfich, de Jaume Jepús carrer de Petritxol 9, baixos.

AL DOCTOR

FRANCESCH VICENS GARCÍA.

SONET.

Perdona ¡ oh bon Garceni ! si una lira,
Tòsca y sencilla, com la lira meva,
Pera que revisquès la gloria teva,
Avuy entre mas mans lo mon ne mira.

Jo, entre tas cendras, la brillant guspira
Vegí del géni qu' admirá sens treva;
Las cendras he ventat, y, á la llum seva,
Ja resplandent de nou lo mòn t' admira.

Cantor mes digne de ta gran memoria
Trovar podias ; mes, si ja tapada
Restava la estelada de ta gloria,

Y avuy jo he dissipát la nuvolada
¡ Qué hi fá que digas tú y diga ta historia,
Rimaire, al trovador que l' ha cantada!

L' AUTOR.

ALS DETRACTORS

DEL

RECTOR DE VALLFOGONA.

SONET.

¡Oh! Tots los que prenguereu la festiva
Y picaresca musa, per torpesa;
Per necetat no mes, la sencillesa;
Y per descaro nú, la gracia viva;

Si á vostra fossa lo ressó n' arriba
Del aplauso ab que 'l mòn veu la riquesa
D' aquella ninfa, que, si bè pajesa,
Ni á la sal ática ni al enjiny esquiva,

No despertéu jamay: triunfant veuriau
La fama que deixareu trepitxada;
Com un roséch al cor, vos sentiriau

La jelosía, fera, despiadada...
Y altra volta al fossar devallariau,
Baixos los ulls y fòsca la mirada.

L' Autor.

AL DISTINGÍT PRIMER ACTOR Y DIRECTOR

DEL TEATRO ESPANYOL,

D. JOAQUIM GARCÍA PARREÑO.

Com tribut al mérit,
mostra d' agrahiment,
y penyora d'amistat,

DEDICA AQUEST DRAMA

L' AUTOR.

A mi estimado amigo el distinguido literato D. Antonio Llavari...
Federico [illegible]

ACTE PRIMER.

Sala blanca en la rectoría de Vallfogona. Quadros al oli, cadiras de baqueta, taulas de nouera tornejadas. Damunt la porta del fondo un quadro de Santa Bárbara; un fanal devant que 's puja y baixa; á la dreta del fondo una capella en forma de porta, que s' obra quant convè; al costat la entrada á una tribuna que dòna á la iglesia. Portas á cada costat, y, á la esquera, una finestra.

ESCENA PRIMERA.

MARÍA, ANJELA, BENET.

(*La primera filant á la dreta, la segona filant á la esquerra, y, Benet, al fondo, vestít de escolá, arreglant lo fanal que tè baixát.*)

MARÍA. Densá que veig que millora
lo senyor Rector, m' animo.
ANJELA. Jo tambè, perque l' estimo.
MARÍA. L' estimém y ell nos adora.
Quant ton pare, qu' al cel siga,
entre 'ls angelets y 'ls sants,
me deixá aquí ab tres infants
que quí sòn no cal qu' us diga,
abatuda pe 'l dolor,
ab tú, aquest y en Rafelet,
moriam de fam y fret,
quant vinguè 'l senyor Rector.
Ab mirada dòlsa y bona
que ja 'm torná l' alegría:
—Veníu—vá dirme—Maria;
jo dech tenir majordona.
La miseria dú perills
dels que jo us puch salvá encara.
Vòs á mí 'm faréu de mare;
jo de pare als vostres fills.—

BENET. ¡Oh! Sí; mes vos vá dí aixó
perque 's vá prendar de mi;
jo anava per un camí
quant troví al senyor Rector:
«—¿D' ahont ets, d' ahont vèns, ahont vás?
«¿Com te díus y ab quí t' estás?
«—Sò de Tárrega, vaig á Verdú,
«me dich Benet y no estich ab ningú.
Com resposta tal sentí
me volguè per escolá;
vos vá véure, us vá parlá,
y vám vení á estar aquí.

MARÍA. Vám venir, y ab tant bon cor
nos ha cumplert sa promesa,
que cap cor tè prou riquesa
per pagarli tant d' amor.

ANJELA. Dèu en' sènt al cel li pagui.

MARÍA. Y els anjelets.

BENET. Ho farán
mes aviát qu' ab mossen Joan;
aquest ja cal que s' amagui.

MARÍA. ¡Endavant... ja desgabellas!

ANJELA. Parla y no s' hi vol mirar.

BENET. ¡Donchs perque 'm tè de deixar
tant poch ví á las canadellas!

MARÍA. Mossen Joan es lo vicari.

ANJELA. ¡Y es en tot tant bon subjecte!

MARÍA. ¡Y ens porta á tots tant afecte!

ANJELA. ¡Y es per tot tant necessari!

BENET. (Menos per estirá aurellas.)

MARÍA. Respèctal bè y s' ha acabát.

ANJELA. Es un sant plé de bondát.

BENET. (Pero vuit de canadellas.)
Y, escoltéu, mare, ¿en Rafel?...

MARÍA. ¿Qué vols dir?

BENET. ¿Que no vè encara?

MARÍA. Sembla, fills mèus, que... per ara...

ANJELA. A mí 'm fá está ab mitj recel.

MARÍA. A mí no: mossen Vicens
se l' en vá emportar de criat
á Madrit, y s' hi ha quedát
per assumptos convenients.

BENET. No á Madrit, á Saragossa.

MARÍA. Mes, en tornant de Madrit,
s' hi ha quedát pe 'l que t' he dít.

BENET. ¿Sabéu qu' es aixó? Una mossa.

ANJELA. ¿Qué vols dir?

MARÍA. ¡Y ara, Benet!

BENET. No hi há mes: que l' entabana
alguna saragossana.

ANJELA. ¡Heu vist plagot com aquet!

BENET. Ballant ahí rams á plassa

m' ho deya prou la María:
—Si així no fòs, escriuria.
¿Per qué no escríu? ¿qué li passa?
¿Por ço es que 'l senyor Rector
lo vá fè apendrer de lletra?
¿No sab que 's vá comprometre
á escríurer si estava bó?

María. Aixó penso, y, quant li dich,
sempre 'm contesta:—María,
esperéu... já vindrá 'l dia...
calméu lo vostre fatích...

Benet. ¡Ah! bè, es clar; quant ell ho díu...

María. Y ab ell bó y ben sá en Rafel,
si tenim algun recel
bè será sense motiu.

Benet. Donchs si ab tots dos, com s' espera,
surtím bè d' aquest martiri,
arreplego 'ls caps de ciri,
cerillas de candelera,
d' enterros, de combregás...
tot lo qu' hi há á la sagristía;
l' adroguer me 'n fá en un dia
un ciri grós com lo brás,
l' encench á Santa Romana,
m' abrasso ab la Catarina...

Anjela. ¿Qué díus ara?

Maria. ¡Desatina!
¿La bastera?

Benet. ¡La campana!

Las duas. ¡Ah!

Benet. M' hi abrasso y, ¡nanch!

María. Calléu.
(Semblantli que la cridan.)

Benet. ¡Nanch!

María. Calla.

Benet. Tres batalladas
y tot seguit repicadas;
¡na na na nanch!
(Ell repica depressa y Anjela riu mòlt.)

María. ¡Callaréu!

Benet. ¡Na, na, na, na, na!

Veu. ¡María! *(Dins.)*

María. ¡Ah! ¿ho veyéu? Ja m' ho ha semblát.

Benet. ¿Qué?

Maria. 'L senyor Rectò ha cridát. *(Se 'n vá.)*

Benet. Jo...

Anjela. Quietút, per si surtia.

ESCENA II.

ANJELA, BENET, aviát EUDALT.

BENET. Anjeleta. (*Desprès de mirar per tota la escena.*)
ANJELA. ¿Qué?
BENET. Quietút.
ANJELA. Si, ara que jo t' ho he dít.
¡Dèu mèu! ¡M' has dat un neguit!
BENET. ¿Perqué?
ANJELA. Perque ets un tossut.
Sabs que tant pateix la mare
perque sempre está ab recel
de que tant tardi en Rafel,
y tú aquí parlantnhi encara!
BENET. * ¡Donchs perque tarda á venir!
Havém de fèr la comedia...
ANJELA. La tragedia.
BENET. O la tragedia.
ANJELA. ¡Oh! Es qu' ho has de saber dir.
BENET. La tragedia que vá escriurer
ja fá anys lo senyor Rectò,
de Santa Bárbara. (*Mòlt marcát.*)
ANJELA. Aixó.
BENET. Que hi há un paper que fá ríurer
sense parar ni un instant...
ANJELA. Qu' es lo que fará en Geroni.
BENET. Y en Rafel hi fá 'l dimoni
y en Roch l' ánjel y jo 'l sant,
y tardant tant lo traidor
no s' enseja la trajedia,
y 'ns quedém sense comedia
enguany per festa major.
ANJELA. ¿Y donchs ara que hi vols fer?
BENET. ¿Jo? 'L que vulgan.
ANJELA. Doncas calla.
Hi ha tenoras y la gralla
y balléu si no pot sèr.
(*Eudalt treu lo cap per la porta del fondo.*)
EUDALT. ¡Psit! (*S' amaga.*)
BENET. ¿Qué? (¡Ay! tèns rahò. ¡Quín cap!)
(*Perque al véurel se recorda de que tè un encárrech d' ell y ha de cumplirlo encara.*)
ANJELA. Benet; ¿ja sabs quín' hora es?
BENET. Hora de contar dinès.
¿Que 'n tèns gaires?
ANJELA. No.
BENET. * ¡Quí sab!
EUDALT. ¡Psit!
BENET. ¡Ja home! ¿Que no véus

qu' ara comensava á dirho?

ANJELA. ¿Qué parlas sol?

(*Perque ho sent y no véu á ningú mes que á n' ell, perque Eudalt s' ha amagát.*)

BENET. No..... res..... miro.... (*Dissimulant.*)

ANJELA. Crech qu' ets plaga y no t' ho creus.

BENET. Donchs, tornant á lo que deyam.
¿Qué li dich á l' Eudalet?

ANGELA. ¡Que... no puch! (*Dolentli mòlt.*)

BENET. Quedará frét.

ANJELA. Que, si li he fèt mal, no ho creya.
Calmi donchs lo sèu neguít
ja qu' en vá per mí 'l tindría.

BENET. Vejesses com passa 'l dia,
li deyas, sí, tot seguít.
No es curt de vista, y fá ulleras;
está groch, y no es safrá,
tè gana, y no vol menjá,
y, essent rich, vá sempre enrreras;
y home que no está trempát
tenint salut y dinès,
y gana y tot lo demès,
ó está boig ó ennamorát.

ANJELA. ¡Mes, ay de mí! ¿Qué dech fer
si, haventne fèt prometensa,
ó al cel tinch de fer ofensa,
ó del Senyor tinch de ser?

BENET. ¿Y si ell ara entrès aquí?

ANJELA. Ni tant sols l' escoltaria
y aquí sol lo deixaria,
perque 'm toca ferho així.
Altres cops ell ho ha probát
y ja sab que aixís ho he fèt.

BENET. Es que díu que tè un secrèt
que á tú sols pot ser confiát.
(*Eudalt guaita pe 'l fondo.*)

ANJELA. ¿Mes, no ha pensát?...

BENET. ¿Qué dirè?

ANJELA. Mes si...

BENET. Sigas apiadada...

ANJELA. Donchs...

BENET. Per última vegada.

ANJELA. Que vinga... l' escoltarè.

BENET. ¿De debó?

ANJELA. Sí.

BENET. ¡Eudalt!

(*Eudalt ha entrát quant ella ha dit «que vinga» y quant Benet s' ha girát á cridarlo cap al fondo, ell ja li respon al costát, sorprenentlo á n' ell y á Anjela.*)

EUDALT. ¿Qué vols?

BENET. ¡Bó!

ANJELA. (¡Ell!)
BENET. ¡Fonoll! ¿Ja has entrát?
¡Si qu' ho has sentít aviát!
EUDALT. (Vès y dèixans aquí sols.)
BENET. Tú m' has dít que si ho lograva...
EUDALT. Te diria hont es lo niu
de rossinyols. Prop del riu.
BENET. ¿Al roure? (*Com endevinantho.*)
EUDALT. Sí.
BENET. M' ho pensava.
(*S' en vá, content, pe 'l fondo.*)

ESCENA III.

EUDALT, ANJELA.

EUDALT. ¡Al fi ho he pogut lograr! (*Ab amargura.*)
ANJELA. Eudalt...
EUDALT. ¡Oh! ¡Quanta amargura
per alcansar la ventura
de poderte un xich parlar!
¿No pots dirme per qué may
sentirme un instant volias?
ANJELA. Perque, al sentirt', m' entristias
lo cor umplintme d' esglay.
¿Qué treyém de ennamorarnos
si no 'ns podém estimar?
Aixó, Eudalt, es fernos gruar
l' amor que no podém darnos.
EUDALT. ¿Mes, per qué així? ¡Válgàm Dèu!
¡Al pensarhi 'l cor se 'm glassa!
Quasi bè ab rés del mòn passa
lo que passa ab l' amor mèu.
¡Tení una planta, regarla,
cuidarla sempre ab amor,
y aixís que vá á donar flor
ó vá á fer goig, arrancarla!
¡Sentí 'l pagés lo consol
de una pluja, y, quant ja veja
l' ennuvolat que goteja,
de cop torná á surtí 'l sol!
¡Oh! No pot ser. Tú has fèt créixer
l' amor y l' has de guardar.
Si l' havias de matar
no l' havias de fer néixer.
ANJELA. Allavors era mòlt noya
y prou bè no ho comprenia;
y jo jugava y corria,
sense pensar, com baboya.
Vaig sentir qu' alló era amor,
me vaig trová ennamorada,

y,—Anjela, vaig dí, ets honrada;
parlemne al senyor Rector,—
y, determinantme al moment
en que comensá á sentirme
—Calla, Anjeleta, vá dirme,
tú tens de entrar al convent.—
Y com sentint la fredor
ja dels ferros de la reixa,
sens ecshalar ni una queixa,
vá gelá aixó 'l mèu amor.

EUDALT. ¿Y podrás deixarme?

ANJELA. 'M crida
lo mèu cor sempre que no;
mes díu lo senyor Rector
que en aquest mòn tot s' olvida.

EUDALT. ¿Y es cert?

ANJELA. Com Dèu es al cel!

EUDALT. ¡Allavors si jo pregava,
y lo vot se 't dispensava,
fòras mèva sens recel!

ANJELA. ¡Oh! ¡Eudalet, ab tot lo cor!
Com t' ho he dít t' ho dich encara:
alcansa 'l sí de la mare,
logra 'l del senyor Rector,
y serè tèva al moment,
com fòra tèva tancada,
sino que, allavors, guardada
me tindrias al convent.

EUDALT. ¿Recordarás lo qu' has dít?

ANJELA. Y t' ho he dít surtit del cor.

EUDALT. Donchs veurè al senyor Rector,
y tot avuy s' ha finít.
Mes si, perque ell s' hi neguès,
tú á 'n al convent te tanquesses,
no 't pensis, per mes que fesses,
qu' allí la pena 't deixès.
Sentirias la campana
qu' á resar y al prech invita,
y 't creurias qu' á la cita,
de prop la font te demana.
Veurias en lo desfet
plor que 'l tèu cor besaria,
las gotas d' aiga qu' un dia
regalimá 'l cantiret.
Te semblaria, si al cor
algun capellá resava,
que jo corrandas cantava
á la finestra del hort,
y quant ton afany veuria,
per aumentá 'l tèu desvari,
fins en los grans del rosari
las mòras que jo 't cullia,

y mòn plor en las rosadas,
y ma veu en los remors,
y ma śombra en las foscors
de las nits poch estrelladas,
per apurá 'l tèu torment,
quant guaitarias un dia
darrera la gelosia,
que dòna al hort del convent,
me veurias passá á mí,
dant lo bras á una estimada,
sentint com ennamorada...

Anjela. ¡Oh! ¡No per Dèu!
Eudalt. ¡Oh! Donchs sí.
Anjela. ¡Que no ho sápiga si acás!
Eudalt. ¡Sempre!
Anjela. ¡May!
Eudalt. Y cada dia...
Anjela. ¡No, per la Verge María!
Eudalt. Doncas, mèva, ó tú ho veurás. (*Se 'n vá.*)
Anjela. ¡Oh! ¡Alabát sia Dèu!
Ho vol lo senyor Rector,
y la mare. No tinch cor
per contradí 'l parer sèu.

ESCENA IV.

ANJELA, MARÍA, RECTOR.

Rector. «No es menester que digáu
«de quí sòu mas alegrias,
«que bè 's coneix que sòu mias,
«ab lo poch temps que duráu.
María. ¡Bo! ¿Ja 's comensa á entristir?
Rector. ¡Oh! No; si ja m' ho pensava.
Un clavell que ennamorava,
just se comensava á obrir,
y, veyentlo, vaig pensar...
María. Tanquém aixó: fá un xich d' aire... (*La finestra.*)
Rector. Encara no s' ha obert gaire:
demá 'l podrém arrencar,
y olorarém lo primer
clavell qu' ha exít al jardí.
Hi baixo aquest dematí,
y... robát.

(*Anjeleta, qu' ha sentít lo principi de la escena ha anát á buscar al altaret un jerret ahont hi ha un clavell.*)

Anjela. ¿Aquest potsè?
Rector. ¡Ay, ay!
María. ¡Oydá!
Rector. ¿Ets tú, Anjeleta?

ANJELA. Bon dia, senyor Rector.
¿Qué tal? ¿Se trova millor?
RECTOR. *(Acariciantla.)* Millò, millò, aixerideta.
(Ella li besa la má.)
Vaja, Dèu te fassa bona.
MARÍA. ¿Donchs tú has trencát lo clavell?
ANJELA. He pensát lo mateix qu' ell.
RECTOR. Y has pensát com una dona.
ANJELA. He dít:—Llèvat dematí
y fás aquesta bon' obra;
perque es lo primer que s' obra,
aquest any, á n' al jardí.
RECTOR. Dèu vos ho pach: sòu tant bonas
que, jo ho penso cada dia:
l' Anjeleta y la María,
sòn dos ánjels, no sòn donas.
MARÍA. ¡Anem, anem!... Tanca alló.
ANJELA. ¿La porta?
MARIA. Sí: fá un xich d' aire,
y encara no convè gaire. *(Anjela la tanca.)*
RECTOR. ¡Cá, cá: ara ray! Ja estich bó.
MARÍA. No hi fá res: vè acanalát,
y, si ara se 'ns costipès
y un altre cop recaiguès...
RECTOR. Ni menos may hi he pensát.
MARÍA. ¡Oh! Perque 's veu las aurellas. (*Pausa.*)
ANJELA. ¡Ah! Si, si, ara gracia á Dèu....
MARÍA. Dèu ha escoltát lo prèch mèu.
RECTOR. (¡Quí ho poguès créurer com ellas!
¡Pobra dona! ¡Si sabia
que porto la mort aquí!)
MARÍA. Re ho díu mes que 'l sèu jardí,
que s' ha fet tot alegría:
Las flors tenen mes color,
com dihent:—Podém animarnos
que ja tornará á regarnos,
aviát lo senyor Rector.
¿Y els aucells? ¡Quina palestra!
Crech qu' avuy un rossinyol,
deya ab goig á un raig de sol,
qu' entrava per la finestra:
—¡Eh! ¡Que jo canto y tú no!
—¡Eh! Que jo hi entro, 'l sol deya.
¡A fé ho semblava! Y jo reya
de que á mí 'm semblès aixó.
L' aigua cristallina y pura,
—¡Noyas!—Ha dít á las flors,
No siguém menos.—Y olors
nos enviava ab sa frescura.
La cadarnereta nostra,
dintre la gavia cantava,
y, á tot aixó, contestava:

—Gracias, gracias. De part vostra.
La calandria ho sent, tè-rabia
y díu ;—¿Sí? Veurás, espera.—
Y vinga ab la cadarnèra,
de la figuera á la gavia:
—¡Ey! Vos que sòu de la casa :
¿Com li vá al senyor Rector?
—Gracia á Dèu, un xich millor.
—¡Com que 'l metje no era un ase!
—L' ha curát Nostre Senyor:
—¿Y tíndrá salut?—¡Y tanta!
—¿Y 's llevará?—Aquest matí.
Díu això, y... ¡Paraula santa!
¡Vinga olò y canta que canta,
tots los aucells del jardí !

Rector. ¡Oh! Mòlt bè, mòlt bè, María.

María. No sè si es cert que passava:
meş com hi ha mòn ho semblava,
y umplia 'l cor d' alegría.

Rector. Mes anant á un' altra cosa.
¿Lo senyor Doctò, ha vingút?

Maríá. Encara no haurá pogút,
perque visita á la Rosa.

Anjela. ¡Quín senyò 'l senyor Doctor!

Rector. ¡Quant ha entés tant lo mal mèu!

María. No he vist saber com lo sèu.

Rector. Per çó es mòn amich millor.

Anjela. Lo qu' estranya mes tothom
es qu' estiga en aquest poble,
'sent tant sabi, rich, y noble,
un dels metjes de mes nom.

María. Sa mercé 's trovava encara
á Madrit, quant vá venir,
y, al venir, tothom va dir:
—Aixó deurá ser per ara.
Dú una malalta, s' afanya
per si un bon remey li trova,
y vè á mirar si li prova
l' aire d' aquesta montanya.—
Aixó créyam, quant, tot d' una,
compra 'l mas d' euras, y 's díu
que, no sè per quín motíu
de desengany ó fortuna,
havian determinát
lo Doctor y la malalta,
buscar la calma que 'ls falta,
en aquesta soletat.
* ¡Rich y metje de tant nom
dels personatjes mes alts,
no visitará malats!
¡Clar que no!—vá dir tothom.
Quant, al sè al dia següent,

se sab pe 'l poble la nova
de que, si un malalt se trova,
* lo cridi á n' ell al moment.
Sabentse aixó, per tothom,
vá se estimát deseguida,
no hi ha quí no dès la vida
per defensar lo sèu nom.
L' han fet cap de somatent,
síndich de la confraría
del Carme, y, en Pau María,
parlant ahí ab en Climent,
deya qu' encara no sab
ni un sol home, que, si ell díu
que 's tirhi de cap al riu,
no se 'n hi vagi de cap.

Anjela. ¡Y que no siga ditxòs,
sabént qu' aixís se l' estima!

María. ¿Qué tè qu' així 's desanima?

Rector. Per mí, un secret dolorós.
Vos sabéu que la malalta,
s' ha sabút ja que l' hi es filla.

María. Per ánjel, ni el ser sencilla,
ni el ser bonica li falta.

Rector. Mes li falta 'l goig del cor.
¿Per qué aquella palidesa,
que la cubreix de tristesa,
igual qu' al senyor Doctor?
Aquí tothom sab la vida
de pare y filla, y ningú
pot pensá 'l motíu segú,
que 'ls la fá tant entristida.
Desprès de missa major,
ahont, veyent una endolada
resant sempre ajenollada,
veyéu prop d' ella 'l Doctòr,
ja en lloch mes, per cap motíu,
se la veu, si, per fortuna,
en 'sent nít, no surt la lluna,
platejant l' aigua del riu.

María. Y ningú ha pogút saber
si es donsella, si es casada,
com es qu' aixís vá endolada,
no gosant may un plaher...

Rector. Ni 'l per qué d' aquest pesar,
per desconegút motíu,
que la dú á plorar al riu,
mirant sempre cap al mar.
Mes, si ell es metje del cos,
jo ho sò del ánima, y vull
arrancar, al sèu orgull,
aquest secret dolorós.

Maria. ¡Ben fet!

Rector. Avuy déu venir,
per donarme á mí un conséll:
vejam si desprès jo á n' éll
puch calmarli aquest sufrir.
Avuy ho sabrém.
María. ¡Ben dít!
Y ara lo senyor Rector
pendrá 'l caldo. ¿Eh? Si senyor.
Rector. ¿Voléu dir?
María. ¡Bah! Tot seguít.
Una tasseta á las déu,
y desprès la medicina.
¿Oy que si?
Rector. Bè.
María. Noya, vina.

ESCENA V.

Los mateixos. BENET.

Benet. ¡Ay! ¡Mare, mare, corréu!
Anjela. ¿Y aixó?
(Benet vol parlá y no pot perque está esbufegant.)
María. ¿Y ara?
Rector. ¿Y donchs?
Anjela. ¿Qué 't passa?
Benet. ¡Ay! ¡Com qu' he corregut tant!
María. Séu.
Benet. No
Rector. ¿Per qué?
Benet. Es una cosa
que fá de mes bon contar,
si un s' está dret.
Anjela. Vejám.
María. Digas.
Benet. M' estava prop del rieral
arrancant mòras del marje,
quant, tot plegát, Toot... ¿Qué hi ha?
Veyém una polsaguera
que vè com un núvol blanch,
se senten gossos que lládran,
s' ou lo galop d' uns caballs,
arriva al fi al devant nostre,
y, just s' han vist al devant,
quant ja m' han caigút las mòras
y el cistellet, d' encantát.
¡Quínas cordadas de gossos!
¡Quín bè de Dèu de caballs!
¡Quíns poms daurats las espasas,
y, ab la sol, quín brillejar!

Cinters y plomas los amos,
acer y cuiro 'l caballs,
galons y franjas los patjes,
y á peu, pe 'ls gossos, los criats.
Passant corrent, jo 'ls segueixo;
corren ells mes, dochs jo tant,
entrém á dintre del poble,
parém devant del hostal,
demanan la rectoría,
los dòna senyas en Pau,
jo, qu' aixó sento, aquí corro;
d' aquí una estona vindrán,
paréu los llits de la sala,
poséu llansols de llí blanch,
tiréu espigol per terra,
feu xocolate ab sacalls,
y no us descuidéu, de tréurer
pá blanch avuy per dinar,
qu' aquets senyors qu' ara venen,
ab tants cinters y plumalls,
ab tants llebrers y tants patjes,
y ab tants belluts y brodats,
si no sòn reys ó bè princeps...

María. ¡Ja sè que sòn: comediants!

Benet. No, dona, no: sòn marquesos.
Quant han entrat al hostal,
no han tingút gota de gana.
¡Vés si serán comediants!

Rector. ¿Y tú estante allí á la vora,
no has sentit lo nom de cap?

Benet. El de l' un, que 's díu D. Lluis,
y el del altre que 's D. Joan.

Rector. ¡D. Joan Lasserna!

Benet. M' ho sembla.

Rector. ¡D. Lluis Miralta!

Benet. Encertát.

Rector. ¡Oh! ¡'Ls mateixos!

Anjela. ¡Y donchs!

María. ¡Y ara!

Rector. Sòn los dos amichs mes lleals,
qu' á Madrit ván protejirme
contra envejosos malvats.
L' un es aquell que vaig dirvos
que, si 'm vejesseu finar,
li enviesseu los mèus versos.

María. ¡Ah! Si; D. Joan; es vritat.

Rector. Sòn duas personas dignas.

Benet. ¡Si; si, portan uns criats!

Rector. De sentiments generosos.

Benet. ¡Si! ¡Si portan un caballs!...

María. Calla.

Benet. Bè; mes si jo callo

no dirè res,

Rector. Al instant
Benet, vès, y, de seguida,
digas que hi vás de ma part,
y que joyòs los espero
per darlos, fort, un abrás.

Benet. Y tú posa aquella bánova,
que vares fè ab farvalans.

María. Aixó no sòn cosas tèvas.

Benet. Los cobrellits de domás.

Anjela. Si, si, home; tot lo que vulgas.

Rector. Mes, ans que tot, al hostal.

Benet. Las coixineras ab puntas. *(Anant y venint.)*

María. ¿No vols fè 'l que t' han manát?

Rector. Qu' aquí 'ls espero y que vingan.

Benet. Ni 'l temps de girá 'l missal. (*Se 'n vá.*)

María. ¡Valgam Dèu, quina alegría!

Anjela. Veu caballers y caballs,
y no sab ja l' que li passa.

Rector. Vaig á véurerl's arribar.
Prepareuho tot, María,
perque 'ls vull rébrer com cal.

María. Deiximho tot pe 'l mèu compte.

Rector. M' han dat un goig del mes grans. (*Se 'n vá.*)

ESCENA VI.

ANJELA, MARÍA.

María. ¡Ay! ¡Jo 'm moro d' alegria!

Anjela. ¿Y aixó, mare? ¿Qué teniu?

María. ¡Véurerl' mort y véurerl', viu,
en tant poch temps! ¡Quí ho diria!

Anjela. Ja ho podéu dí, es una sort
qu' á fé no me la esperava.

María. ¡Véurerl' viu quant jo contava
que 'l deuriam plorar mort!
Sols una cosa á 'n al dia,
me dòna un xich de inquietút.

Anjela. ¿Y es?...

María. ¿Com es qu' ab la salut
no l' hi ha tornát la alegria?
¿Com es qu' ara, cada estona,
com abans jo 'ls hi he sentits,
no ix ab aquells acudits,
del rector de Vallfogona?
Aquells versos que vá escriurer
á la Josepha gravada,
dientlhi: «mossa corcada,
bresca sens mel...»

ANJELA. ¡Que vaig riurer!
MARÍA. ¿Te 'n recordas?
ANJELA. Lo mateix
que si 'ls estès sentint ara.
¡Y ella hi vá posá una cara!
MARÍA. ¡Oh! Es que n' hi vá dir un feix:
«Formatje ullát, gelosia,..
Mes, á mí, per agudesa,
que vá deixarme sorpresa,
la que vá tenir un dia.
Lo senyor bisbe, creyent
que fòra mes ben mirát,
passá un' ordre pe 'l bisbat,
manant qu' era convenient,
per evitar los estranys
recels de certas personas,
qu', al menos, las majordonas,
tinguessen uns quaranta anys;
y el senyor Rector, qu' encanta
per acudits, obehint,
díu:—Duas noyas de vint,
y, dos per vint, fán quaranta.
ANJELA. ¿Y vá tenirlas?
MARÍA. Ni un' hora.
Com qu' aixó ho vá fer no mes
per fer la broma, desprès
ni váren venir de fora.
ANJELA. ¡Ja, ja! *(Rient mòlt.)*
MARÍA. Y aquets acudits
sòn tant d' ell, quant pot tenirlos,
que fins que torni á sentirlos,
no 'm passarán los neguits.
ANJELA. No crech que ningú ho logrès;
l' han mort envejas y orgulls.
MARÍA. Li ballarém l' aiga al ulls,
y vejam quí podrá mes.
ANJELA. ¡Oh! ¡Si 's tinguès la fortuna
de tornarli la alegria!...
MARÍA. N' hi darè una cada dia.
Mira, avuy ni darém una.
ANJELA. ¿Y li darém vos y jo? *(Joyosa.)*
MARÍA. Tú sabs bè lo complascent
qu' ell te veurá entrá al convent.
Donchs demli gust en aixó.
Jo ho tinch ja preparát tòt;
ja he vist la mare abadesa,
y avuy li dèm la sorpresa
sens qu' ell ne sápiga un mòt.
(Anjela plora.)
¡Ay, ay! ¡Bo! ¡Y aixó! ¿Has plorát ?
ANJELA. No... no... mare... Es... de ventura.
MARÍA. Si siguès plor de amargura...

ANJELA. No, mare, no: no es vritat.
¿A vos vos agrada?
MARÍA. Si.
ANJELA ¿A n' ell li agrada?
MARÍA. Tambė.
ANJELA. Féu, donchs, lo qu' havéu de fè
sense pensar per re en mí.
¡Si 'l mèu pló aconsola á algú,
sempre 'ls ulls tinga plorosos!
Jo... vos vull á tots ditxosos.

ESCENA VII.

ANJELA, MARÍA, EUDALT.

EUDALT. 'Sent infelissos jo y tú.
ANJELA. ¡Eudalt!
MARÍA. (¡Ell!)
EUDALT. Si, jo, María:
jo que vos ho vinch á dir.
Vos la portéu á morir
darrera una gelosía.
Per dáus gust, díu que 'l convent
es per ella la ventura,
y no es cert; es la amargura,
la desditxa, y lo torment.
MARÍA. ¿Y vols qu' ella puga així,
disgustar ab tant mal cor,
á mí y al senyor Rector?
EUDALT. Ella vos ho podrá dí.
MARÍA. ¿Vols matá á la tèva mare?
ANJELA. ¡No, mare, no! S' ha enganyát;
hi vaig... per ma voluntat.
EUDALT. ¡Anjela! (*Desesperát, contenintse.*)
MARÍA. *(A Eudalt.)* Ho has sentit ara.
Y, ja que tant desatina
lo tèu cap, per aná aixís,
posant sempre en comprimís
á una pobreta fadrina,
te dirè que no tinch cor
tant desenganyát encara
per forsar, com mala mare,
de l' Anjeleta la sort.
Que si bė 'l no entrá al convent
mòlt disgust me causaria,
jo á tot me resignaria
abans que fè 'l sèu torment.
Mes, ja que li plau á n' ella,
y ho vol lo senyor Rector,
y aixís jo deixo, á ma mort,

asseguradа sa estrella,
per mes que tè 'n fassis creus,
ta passiò guárdat entera,
perque, aquesta, es la darrera
vegada qu' aquí la veus.

EUDALT. ¡María!

MARÍA. Heréu ben honrat
y el mes rich de la vorada,
pots trová un' altra estimada.

EUDALT. ¡Anjela! *(Com dihent: «¿No sents que 'm díu?)*

ANJELA. ¡Eudalt!

MARÍA. S' ha acabát. *(Enérgica.)*

(Y, separantlos, se 'n dú á sa filla per una porta lateral.)

EUDALT. ¡Oh! ¡No pot ser! ¡No pot ser!
Jo veurè al senyor Rector
y ell no tè tant negre 'l cor.

(Pausa. Vá á entrar per una porta quant tot de cop senyalan missa, y, aturantse, díu:)

Anem á missa, primer. *(Se 'n vá.)*

ESCENA VIII.

BENET, D. JOAN, D. LLUIS.

(S' ouhen, ja abans d' entrar, grans riallas de tots tres.)

JOAN. ¡Miréu, lo sagristá, quina agudesa!

LLUIS. Com que la tè 'l Rector, se li encomana.

JOAN. ¿Y promesa 'n tens cap?

BENET. Una campana
qu' á tot millò 'm respon qu' una promesa.
Així á n' al campanar s' está bufona
ahont sempre un repicò, ó un toch demana,
y, cada giravol, que dòna ufana,
per sè útil, ó fer bè, sempre me 'l dòna.
Vol ella distingirse de la dona
qu' enrahona per res, y, si á la plana
sa veu arriba, may la senten vana
lo poble y tot l' entorn de Vallfogona.
Senyala á missa, al apuntar lo dia,
me toca á somaten, per salvá al poble,
repica á festa, com un nin podria,
repica rematada, ab afany doble,
y avuy repicará, ab doble alegria,
per repicá al honor de gent tant noble.

LLUIS. Mòlt bè.

JOAN. Mòlt bè, escolá.

BENET. Campaner siga.

JOAN. Donchs sigas campaner ja qu' ho demanas.

BENET. Com jo 'l qu' estimo mes sòn las campanas
campanè y no escolá, vull que se 'm diga.

JOAN. Bè de la musa aprens del gran García.

Benet. Mes aviát li pendria de la mòssa,
qu' una 'n sol confessar que fá gran tòssa
y com per tocá á foch m' hi abrassaria.
Joan. ¿Déu ser, doncas, al menys, que tú llegeixes
versos y rimas que 'l Rector te dòna?
Benet. Y de memoria 'ls dich per Vallfogona.
Lluis. Com ara 'n dirás un dels que coneixes.
Joan. ¡Tant sols sia un sonet!
Benet. No puch servirvos.
Lluis. Per riurer un xiquet.
Joan. ¡Jo abans ja esclato!
Benet. ¿Voléu ara un sonet? Vaig, donchs, á dirvos
aquell en qu' ell mateix fá sòn retrato,
y á dirli que ja tè 'l gust de tenirvos.
Sonet ahont se retrata 'l bon Garceni,
Joan. Escoltéu y veuréu lo sèu ingeni.
Benet. «¡Oh! tú, que de Cervera á Barcelona
«en rocí ó á taló passas ta via,
«no la acabes sens véure al bon García
«mòlt reverent rector de Vallfogona.
«Si 'l vols coneixer, mira una persona
«de ben dísposta y propia cimetria,
«barbí-vermell, dolsa fisonomía,
«ras de topeto, barbas y corona.
«Ni hipócrit ni profá; alegre y grave;
«no presumít y entés; sabi y poeta;
«en tot mòlt asseat; de raro ingeni.
«En suma: en véurer un que no s' alabe,
«ni fá en vidas agenas lo profeta,
«admira l' y venera l' per Garceni.» *(Se 'n vá.)*

ESCENA IX.

D. JOAN, D. LLUÍS.

Joan. ¡Ja ja ja ja!! ¿Heu vist l' ingeni
que 'l rey Felip vá premiar?
Musa de bosch jo 'n diria.
Lluis. Discreta á mi m' ha semblat.
Joan. ¿Que vos ha semblat discreta?
Lluis. Ja sabéu qu' aixís m' apar.
Joan. No 'n parlem mes, bon Miralta,
pe 'l bè de nostra amistat,
y á vos vos *convè* la meva
si á mí la vostra 'm compláu.
Lluis. (Sempre així; sempre humillantme,
pera posarse ell mes alt.
Bè fás encara; aprofitau
perque se t' acaba aviát.)
Joan. ¿Déyau que parlar debiam?
Lluis. De qu' heu de dir vostre plan.

Me demanéu que tot d' una
me 'n vaje ab vos á cassar,
dientme qu' aixís interessa
á vostra tranquilitat,
y en lloch, 'sent á Barcelona,
d' anar al certámen real,
qu' en Madrit vá á obrirse prompte,
aquí hem vingút, tot cassant,
ahont per ningú sabrém novas
de lo que passe allı dalt.

JOAN. Las sabrém perque, aproposit,
tinch quí está allí vigilant
ab ordre de que, quant sápia
sobre lo certámen real,
nos ho escriga á Barcelona,
d' ahont un propi 'ns ho durá;
encara que... tant lo premi
sè segur qu' haig de guanyar,
que ni que res me 'n diguessen
me tindria en ansietát.

LLUIS. (Això fòra si jo ab manya
no m' haguès sabút portar.)

JOAN. Visquéu donchs sense cuidado.

LLUIS. ¿Y no 'm diréu vostre plan?

JOAN. Es tant sencill de compendrer
com poguéu imaginar.
La Inquisiciò busca indicis,
la justicia 'n tè algun já;
y jo, mirant si asseguro
el que no 's suspiti may
de ma persona, lo medi
qu' he trovát mes natural
ha sigút una vuitada
vení ab lo Rectò á passar.

LLUIS. ¿Y si ha llegit las poesias
ab que l' estéu disfamant?

JOAN. No hi ha por; n' he donát pocas
perque hagin aquí arribat.

LLUIS. ¿Sabéu, D. Joan, que, si ara
parlant vos tinch de ser franch,
ben de debó per vos sento
l' haver á tant arribát?

JOAN. ¿Prefeririau sens dupte
que vos seguís humillant?
¿No recordéu ja 'l certámen?
¡Devant del Rey¡ ¡Al devant
de tants cavallers y damas
de la noblesa mirall!
¡Devant la Reina mateixa!
Ell plé de gloria, triunfant...
¡Y pensar qu' un de nosaltres
hauria estat lo premiát

á no ser ell !... ¡Oh! ¡La ira
m' ecsita, al pensarhi, tant,
que, si lo de Saragossa
fòs precis torná á intentar,
altre cop ho intentaria
y altres mil, pera venjarm'!

LLUIS. ¡Oh! ¡La enveja! Si la enveja
no fès al home tan baix!

JOAN. ¿Y vos creyéu qu' es la enveja
lo qu' á mí m' ha fet venjarm' ?

LLUIS. Si D. Joan.

JOAN. No: es la ira,
l' odi, al véurerm' prostergát,
contra aquesta sort infame
que fá enfonsar lo que val
y aixeca á n' á quí, sens mérit,
may tindrá un lloch al Parnás.

LLUIS. Mes conteníuvos al menos
si hem de finir lo pactát.

JOAN. Procurarè tant com puga.

LLUIS. Y perdonéume 'l ser franch.
(Assentats un á cada costat.)

JOAN. Avuy ab vos dech salvarme.

LLUIS. (Avuy de tú 'm puch venjar.)

ESCENA X.

D. LLUIS, D. JOAN, lo RECTOR.

RECTOR. ¡Oh! ¡amichs mèus!

JOAN. ¡Doctor García!

LLUIS. ¡Mossén Vicens!
(Grans mostras d' amistat.)

RECTOR. ¡Tant favor!
¿Com esperar tal honor
per ma pobra rectoria?
¿Com pensar que sas mercés...?

LLUIS. Havém deixát al hostal
patges, criats y falconers,
y, al punt, amíchs verdaders,
cap á casa l' amích lleal.

JOAN. Poch vos debiau vos créurer...

RECTOR. ¡Oydá, oydá! ¡Aquestos senyors
me dispensan massa honors!

JOAN. Tot per tornarvos á véurer.

RECTOR. ¿Y el bon Lope?

JOAN. Treballant
en «La estrella de Sevilla,»

RECTOR. ¿Tindrá, donchs, un' altra filla?

JOAN. De las mil no está distant.

RECTOR. ¡Quín geni!

JOAN. Assombra.
RECTOR. ¿Y Quevedo?
¿Está sempre tant xistòs,
tan agút y senteuciòs?
JOAN. Cada vers que canta 'l credo.
RECTOR. ¿Y Góngora y Calderon?
y tots, en fí?
LLUIS. Treballant
per las festas del infant.
RECTOR. Que crech que ja lluny no sòn.
¿Y el Rey?
JOAN. Parlantnos de vos
cada vegada que 'ns veya.
RECTOR. Sempre ha tingút la taleya
de sè ab mi tant bondadòs.
JOAN. Y estrany es, en veritat,
qu' ab lo talent y lo geni
qu' adornan al bon Garceni,
no haguéu sos prechs escoltát.
¿Si 'l desitj de gloria us mou
com la cort no vos agrada ?
RECTOR. Hi he estát sols una vegada
y ab una n' he tingút prou.
Aquest cel es mes per mi
y es mes per mi aquesta terra.
¡Lo collat! ¡lo prat! ¡la serra!
¡No sabéu qu' es viure aquí!
«Puig, soletat apacible,
«estich fet un rossinyol,
«me regositjo en tos brassos;
«te vull cantar mil amors.»
JOAN. La recordo : si, Garcia.
¿Li heu sentida recitar?
LLUIS. No.
JOAN. ¡Oh! Donchs l' havéu d' escoltar.
Es una bella poesía.
RECTOR. ¡M' ecsalta tant de favor!
JOAN. Jo us la llegirè desprès
y, de las d' ell, veuréu qu' es
la que tè mes gran valor.
—Mes anant á un altre objecte,
ja qu' ell aquí 'ns ha portat.
¿Lo grave mal qu' heu passat,
de quina causa es efecte?
RECTOR. (¡Que no la sápigan may!)
JOAN. (Probém aixís si suspita.)
LLUIS. (Cinisme, á fè, 's necessita.)
JOAN. ¿Un aire?
RECTOR. Crech que l' esglay
del disgustos que 'l favor
del rey me vá ocasionar;
mes ja ans d' ahí 'm vaig llevar

y 'm sento ja ab mòlt valor.
Joan. ¿Y ab tota aquella alegría
que tant en vos encantava?
Rector. Ja no fòra la mar blava
ni lo sol encès de dia.
La fama aixís ho pregona
y... ¡jo sufrir! Res d' aixó.
Jo haig de fer riure, jo sò
lo rector de Vallfogona.
Es un contracte qu' ha fet
lo mòn ab mí, desde 'l dia
en que, per darli alegría,
li escriguí 'l primer sonet.
¿Si ha estát fins ara distret
abm a musa juguetona,
com tot d' una se li dòna
dol y pena ? ¡Bò! ¡Y aixó!
Jo haig de fer riurer, jo sò
lo rector de Vallfogona.
Dolor que tinch per plorar
may en ma cara se pinta
«perque una gota de tinta
«no torna negra la mar.
Jo sols dech riure y gosar,
jo la dech dir cada estona,
y, encara que 'l mòn me dòna
tot lo fel de sa amargò,
jo dech fer riure... jo sò
lo rector de Vallfogona.
¡Ahont tothom hi vè á gosar
qué hi fá un' ánima entristida!
Si es un ball pe 'l mòn la vida,
som al ball y hem de ballar.
Y balla sense parar,
y treu dansa cada estona,
y, per mes que la minyona
no agradi á n' al balladò,
jo hi dech ballar, perque sò
lo rector de Vallfogona.
Y, en ball tan halagador,
qu' alaban mil y mil bocas,
si uns hi ballan rams y cocas,
jo hi ballo trossos del cor.
¿Tens camas? Ets ballador.
¿Tens llabis? Riu una estona.
Jo ho tinch y l' ordre se 'm dòna,
y, puga l' ánima ó no,
jo hi ballo y rich, perque sò
lo rector de Vallfogona.
* Y no puch contar flagells
ni amargura de cap mena,
y si vull contá una pena

l' haig de guarní ab cascabells.
Y riuhen joves y vells,
y riuhen mare y minyona,
y encara que cada estona
me senti al cor la fibló,
jo haig de fer riure... jo sò
* lo rector de Vallfogona.
Y haig de fer riurer, sentint,
y haig de fer riurer, parlant,
y haig de fer riurer, plorant,
y haig de fer riurer, sufrint,
y haig de fer riurer, morint,
si ab ma mort passan la estona,
y, si, mort, la mort no 'm dòna
per fer riure una invenciò,
creurán que, mort, no sò jo
lo rector de Vallfogona.

Joan. ¡Oh! mòlt bè, mòlt bè, Garcia!
Lluis. Sempre agut y sentenciòs.
Rector. Y, descansant axí 'ls dos
en que hi ha d' havé alegría,
sabréu desd' ara qu' aquestas
sòn vostras cambras, y, aquí,
per descansá ó per dormí,
podéu entrá; já están llestas.
Joan. Donchs del permís usarém
que 'ns donéu, y, mentrestant,
la poesía, en un instant,
D. Lluis y jo llegirém.
Rector. Me dispenséu massa honor.
Joan. Mes mereix la vostra oferta.
(Lo rector obra lo porta lateral.)
Rector. Ja teníu la cambra oberta.
Lluis. Oberta...
Rector. Com lo mèu cor.
(*Apretantlos las mans los acompanya fins que desapareixen.*)

ESCENA XI.

RECTOR.

¡Oh, llas de la amistat! Que rich t' ostentas
quant passas per unir cors tant hermosos,
de l' un al altre, y purs, y generosos,
al mòn com bon exemple los presentas.
Per nostra desventura en vá ho intentas
ab vils y miserables envejosos,
puig, quant mes junts están, mes recelosos
lo sèu despit y s' amargura aumentas.
Ja, donchs, que, de tants homes con fins ara
m' ha fet coneixer la fortuna mèva,

aquets sòn dels millors, la sort avara
no 't trenqui, ¡oh llas! ja qu', ab la forsa tèva,
aquestas duas flors lligas encara
á la amistat, que 'l cor guarda com sèva.

ESCENA XII.

Lo RECTOR, lo DOCTOR.

DOCTOR. ¿Donéu permis?
RECTOR. ¡Y el demana
lo senyor Doctor! Avant.
DOCTOR. Dèu hi sia.
RECTOR. Y acompanyi
á n' al mèu amich mes lleal
DOCTOR. ¿Com vos trovéu?
(Dantli 'l pols que 'l Doctor pren.)
RECTOR. La millora
deuréu coneixe al instant.
DOCTOR. Lo mèu saber aquí acaba;
ara 'l cel disposará.
He aturát la mort de prompte;
mes ella á dins vá minant.
Volia, com ja vaig dirvos,
guardar pera tal estát
qu' esplicarvos y conmóureus
no poguès fervos cap mal.
Avuy ha arribát lo dia,
y, puig aquest es l' instant,
espliquéu tot quant fins ara
vos havia jo privát.
RECTOR. ¡Aquesta set que no 'm deixa...!
DOCTOR. (L' ardor que l' está cremant.)
(Lo Rector beu y desprès s' assentan.)
RECTOR. Quant de desde Barcelona
á Madrit la cort torná,
recordant lo rey mos versos
me vá ordenar qu'. al instant,
anès á aumentar dels poetas
l' estol que 'l volta ab afany,
y en Madrit vá sè 'hont, un dia,
passejant tot sol pe 'l camp,
de cap damunt d' una pedra,
te veig dormint á un infant,
y un sacerdot venerable
que, mirantlho, vá esclamar:
—O es el muchacho de bronce,
ó la piedra es lana:—quant
sentit per mi aquet concepte
vaig al moment contestar;
sorprenentlo:—¿Qué mas bronce

que no tener años once,
(com era axí), y que mas lana,
que no pensar que hay mañana?
Queda 'l sacerdot parát;
Sent axó y—¡Vos sois García!—
díu— y m' abrassa al instant.
—Jo—¡y vos Lope!—li contesto,
y axó nuá nostra amistat.
Tal com Lope, tots los altres
de noble ingeni preclar,
ab la má d' amich m' honraren;
mes tant com ells, cors lleals,
m' enaltian ab tals probas,
los que 's veyan humiliáts
per ma gloria, se 'n venjavan,
aconsellats pe 'l fatal
geni de la baixa enveja
qu' en sos cors anava entrant.

Doctor. ¡Oh! ¡La enveja! ¡En tot la enveja
trayent sòn asquerós cap!

Rector. ¡Ay! ¡Si vos la coneguesseu
com la conech pe 'l mèu mal!

Doctor. ¡Que jo!... Seguiu: una idea
que 'l dirme axó ha fet crusar.

Rector. M' atribuiren poesias
obscenas, que no he fet may.
Versos, fets ab llaugeresa,
quant, en la infantil edat
de ma musa, vaig escriurerls'
contant que no foran may
ni sols llegits, ab vil manya
váren ser desenterrats,
per mostrarlos com á prova
de mon estil despreciát.
Bè 'n podian mostrar d' altres
que 'm debian ensalsar;
mes, aquestos, bon cuidado
tenian ells de que may
poguessen dír res en contra
de l' qu' ells volian provar.
Allavors fòu quant veyentme
la mèva honra perillant,
y tement... fins que 'm matessin,
entre mitj de tants malvats,
ab real permís vaig anarmen
á Saragossa al instant.
Sabéu que de la María
vaig pendre 'l fill com á criát.
May per Madrit vá deixarme,
y, quant d' aquella ciutát
per anar á Saragossa,
com sempre, ell vá acompanyarm',

vá ser quant la vil enveja
finit havia 'l sèu plan.
No sè cóm, en la beguda
sens duptes, ó en un menjar
qu' algú, comprát, nos daria,
nos vám sentí envenenáts.
Jo vaig rébre prompte aussili
y, com sabéu, m' he salvát.

DOCTOR. ¡Mes en Rafel!...

RECTOR. No rebria,
com jo, aussili tant aviát
y... morí.

DOCTOR. ¡Morí!

RECTOR. En sa mare
y en sa familia pensant.

DOCTOR. ¡Oh! ¡Dèu mèu! ¿Per qué tú al véurer
que la enveja aixeca 'l cap
no la abáts sòta ta planta
ab ton poder sobrehumá?
¡Pobres noys! ¡Pobra María!

RECTOR. Per ço crido al amich lleal.
¿Qué faig? ¿Qué dích? Fá ja mesos
que de mon viatje he tornát,
y en Rafel ni escriu ni tòrna;
y jo no puch suportar
el que una mare 'm pregunti
ab los ulls y ab sòn afany.
—¿Cóm es que 'l mèu fill no parla?
¿Per qué es que no tòrna may?—
Desprès d' aixó, quant ja 's sápia,
ella y sos fills ¿qué farán?
Jo, que podría ampararlos,
morirè, sens dupte, aviát.
—En Benet podría ferho,
y, aixalabrát, no ho fará.
No queda mes que la noya
y, pe 'l sèu bè aconsellant,
vaig procurar que fòs monja,
y per res s' hi pot contar.
¿Dech fer aixó? ¿Dech privarli
qu' entri al convent? ¿Qué us apar?
Pe 'l cel, Doctò, aconselleume
ab vostra lleal amistát,
si no voléu que la pena
mimbi 'ls mèus últims instants.

DOCTOR. Calméus y aném al objecte,
ja que veig qu' es forsa obrar.
Primerament: á la mare...
digueuli tot al instánt.
—Desprès d' aixó, si per l' Anjela
teníu la seguretát
de poder trovar un nuvi

conforme pe 'l vostre plan,
caséula; mes si es, per ara,
insegur el que trovar
se puga aquesta ventura,
entri al convent al instant.
Dít aixó, obréu com vos sembli;
mes, lo que no heu d' olvidar,
es qu' aquest crim, qu' ara us porta
á tal extrèm, al instant,
si vos no váu delatarlo
l' havéu d' aná á delatar.
¿Váreu ja ferho?

Rector. Abans qu' home
sò sacerdót y cristiá;
ni he donát un pás encara
per coneixe al criminal,
y es perdoná á quí 'ns ofengui
la lley del Crucificát.

Doctor. ¡Oh! ¡Nó, may, Doctor Garcia,
aquesta lley celestial
no 's vá fer pe 'ls envejosos,
gent sense cor ni pietát!
¡Se 'ls déu cassar com á feras!
Tal volta á pogué 'ho lograr
jo ab el que féu ma desditxa,
á un altre hauria salvát!

Rector. ¡Vos havéu dít!

Doctor. Sí, García.
Jo, com vos, per un etsart,
víctima dels envejosos;
per ells aquí desterrát,
per ells morta ma esperansa,
per ells perduda la páu.
Per aixó fins á n'al dia
res vos n' havia dít may.

Rector. ¡Y jo qu' avuy preguntarvos
volia per quín afany
aquest dolorós misteri
voléu etern conservar!
¿Per qué?...

Doctor. ¡Oh! No: basta García.
Me preguntéu sempre en vá,
perque no puch contestarvos
fins qu' als vils hagi trovát.
Desterrát, no puch buscarlos.
No puch; mes jo 'ls faig buscar.
¡Y jo 'ls trovarè algun dia!
¡Y jo 'ls tindrè entre mas mans!
¡Y al véurer de ma venjansa
satisfèt lo cruel afany
que, jamay, com vos feu ara,
perdonará... jo!...

(S' ou en la porta de la dreta la veu de D. Joan que diu, dictant:)

JOAN. «Romans.»

(La veu sorprén tant vivament al Doctor que fá aixecar ab interés al Rector.)

DOCTOR. ¡Qu' he sentít!
RECTOR. ¿Qué 'us passa?
DOCTOR. ¡Aquesta
veu qu' ara he sentit allá!...
RECTOR. Es la d' un amich caríssim
que de Madrit ha arrivát.
DOCTOR. ¡Mes aquella veu que encara
ressona dins del mèu cap!...
(Se tòrna á sentír la veu de D. Joan que dicta:)
JOAN. «La Soletát.»
DOCTOR ¡Oh!
RECTOR. ¿Vos sembla?...
DOCTOR. Deixéume torná á escoltar.
JOAN. «Puig, soletát apacible,
«estich fèt un rossinyol,
«me regositjo en tos brassos,
«te vull cantar mil amors...»
DOCTOR. ¡Oh!
RECTOR. ¿Qué vos passa?
DODTOR. ¡Silenci!
RECTOR. Mes...
DOCTOR. Que no puga arribar
may á oidos del qu' enrahona
que jo aquí visch retirát.
RECTOR. ¿Mes si ell pregunta?...
DOCTOR. Silenci
fins qu' us ho diga al tornar.
¡Oh, Dèu mèu, Dèu mèu! ¡Qu' ho siga
per lo mèu bè y el de tants!
Y en cambi... ¡tota ma vida
per revejarme en sa sanch! *(S' en vá.)*
RECTOR. ¡Pobre Doctor! Tant lo porta
lo sèu secret preocupát,
qu' ara en tot veurá fantasmas.
Ell se 'n desenganyará.
M' ha aconsellát, per fortuna,
abans d' haverse ecsaltát.
Seguim los sèus consells sabis,
y comensém ara á obrar.
La Maria y l' Anjeleta:
comensém per ella aviát.

ESCENA XIII.

LO RECTOR, ANJELA, MARÍA.

MARÍA. Senyor Rector.
RECTOR. ¿Vos, María?
MARÍA. Ab l' Anjeleta.
RECTOR. Bè ho veig.
MARÍA. ¿Vá á surtir?
RECTOR. A dá un passeig.
MARÍA. Es que parlarli volia.
RECTOR. Podéu parlar.
MARÍA. Com ja sab,
lo que compláurerl' m' agrada...
¡Vaja! ¿Ja estás sofocada?
RECTOR. ¿Y aixó, Anjeleta?
MARÍA. Alsa 'l cap.
Crech qu' ab lo sostre tè guerra,
y no 'l mou per mes qu' un digui:
¡sempre axí! ¡sembla qu' estigui
buscant agullas per terra!
RECTOR. Bè, vaja... no la renyéu,
y diguéu.
MARÍA. Aixúgat. *(Aixugantli 'l plor.)*
RECTOR. Déyau
que quant vos compláurerm' créyau...
MARÍA. ¡Ah! Aixís, dona.
RECTOR. Continuéu.
MARÍA. He vist la mare abadessa,
y quant, sense dir ni un mot,
tenintho preparát tot,
li anava á dar la sorpresa,
he dít jo que sa mercé
pot queixarse de que aixís
s' obri, y... sens lo sèu permís,
havem pensát no fer re.
RECTOR. ¿Y aixó es vritát? *(S' ouhen cascabells.)*
MARÍA. ¿Sent com crida?
RECTOR. ¿Ho dihéu per 'quest picarol?
MARÍA. Sòn los del ruch que, si vol,
nos hi durá desseguida.
RECTOR. ¿Y tú hi entrarás gustosa?
MARÍA. ¡Anjeleta! *(Com forsantla.)*
ANJELA. *(Obligada.)* Sí... senyor.
RECTOR. ¡Oh! ¡Ja ho deya! ¡Ets un gran cor!
¡Ets... tant bona, com hermosa!
Si, María, sí; heu pensát
tant bè en darme esta alegria,
que justament jo volia

d' aixó parlarvos aviát.
Comenséus á preparar;
jo vaig á fè arreglá 'l ruch,
y, ja que 'm veig qu' ara puch,
vos hi vull acompanyar.

María. ¡Ajá! Las cosas així,
cop y volta.

Rector. Y á arreglarme.

Anjela. (¡Salveume, Verje del Carme!)

(Cau abatuda en una cadira, y lo Rector se dirigeix á una porta, quant surt Benet.)

ESCENA XIV.

Los mateixos, BENET, y, aviát, D. JOAN y D. LLUIS.

Benet. Senyor Rector.

Rector. Vina.

(Benet hi vá y parla baix al Rector, Maria y Anjela están al altre costát.)

María. Així:
las monjas y la abadessa,
veurán ben bè qu' has plorát,
creurán que no hi vás de grat,
y, volent, no hi ets admesa.

Anjela. No ho veurán... No tinguéu por.

María. ¡Oh! ¡Y ellas, que sòn tant trutxas!
Vaig á buscar las caputxas,
y á marxar. *(S' en vá.)*

Rector. ¿Ell? *(A Benet, content.)*

Benet. Si senyor:
per ço díu qu' ara al moment,
hi vagi á la sagristía.

Rector. Hi vaig. Si surt la María,
qu' esperi un rato.

Benet. Corrent. *(Lo Rector s' en vá.)*

Anjela. ¡Benet!

Benet. ¡Ay! La cirerò.

Anjela. ¿Y hem voldrás renyar encara!

Benet. No haguesses cregút la mare,
no fòras dintre 'l sarrò.

Anjela. Ab aixó tens una mostra
del que 'm sè sacrificar.

Benet, Veurás: jo vaig á estudiar
aquell tros de Pare-nostre.

(Agafa una solfa y estudia baix, portant lo compás.)

Anjela. Y jo á acabar de cusir
la punta al alba. *(Entran D. Joan y D. Lluis, que súrten ab un paper cada hú, qüestionant.)*

Joan. Millor
será que 'l senyor Rector

ho senti y ho vulga dir.

Lluis. ¿Qué dirá?

Benet. ¡Re! (*Cantánt.*)

Juan. Qu' ell qu' ha dít
la poesía, fá un moment,
dirá si es ecsactament
com jo he dictát y heu escrit.
(*Plegan los papers y se 'ls fican á la butxaca.*)

Lluis. ¿Qué hi há, Benet?

Benet. ¡Re! (*Cantant ab la solfa.*)

Lluis. ¿Cóm, re?
¿No 'ns has fet senya al jardí
que 'ns portavas lletras?

Benet. ¡Si!!
(*Mirant la solfa y cantant.*)

Joan. Y donchs, dòna.

(*Benet sense, deixar de repassar la llissò, dòna duas cartas que pren D. Lluis, donant á D. Joan la que li toca.*)

Lluis. ¡Y que vá ab fé!

(*Per la aficiò ab que Benet estudia. Mentrestant D. Joan ha obert la carta y díu:*)

Joan. ¡Ah! ¡De Madrit!

Lluis. ¡De Madrit!
(*Lluis tambè ha obert la sèva.*)

(*Trovantse aprop l' altra cadira del costát de la taula d' Anjeleta, li díu:*)
Si 'm permets...

Anjela. Com vulga ussia
(*Lluis seu y llegeix.*)

Joan. (¡Vejam si 'm dú una alegría!)
(*Seu á la cadira de la taula de Benet, y llegeix baix.*)

ESCENA ÚLTIMA.

Los mateixos, MARIA, lo RECTOR, lo DOCTOR y EUDALT.

(*Per l' ordre que s' indiqui.*)

María. Noya. (*Portant las caputxas.*)

Anjela. Mare.

María. Tot seguit.

Anjela. Donéu.

María. Es tart y vol plóurer.

Benet. ¡Fá, sol! (*Sempre estudiant.*)

María. Se díu.

Benet. ¡Fá, sol, dò!

María. ¡Ah! Estudia la llissò.
Senyors...
(*Com saludant, despedintse, á D. Joan y D. Lluis.*)

Benet. No, no us podéu móurer.

María. ¿Cóm, si hem d' anar al convent?

BENET. ¡Cá heu d' anar!

MARÍA. ¡Y ara que díus!

BENET. ¡Re, re, re!

MARÍA. ¿Y per quins motius?

BENET. Perque aquí no fá un moment
que 'l senyor Rector ho ha dít.

MARÍA. ¿Ell? ¡Si es la sèva alegria!

RECTOR. Ara no. Quedéus, Maria. (*Qu' entra pe 'l fondo.*)

(*Las duas quedan sorpresas mirant esglayadas per tots cantons. Eudalt apareix al fondo.*)

EUDALT. Senyor rector.

(*Ab la gorra á la má. Lo Rector que ja era al devant de la porta del sèu quarto, li contesta que pot entrar darrera d' ell.*)

RECTOR. Tot seguit.

(*Desapareix seguit d' Eudalt que, al anarsen, mira ab inteligencia á Anjela.*)

ANJELA. (¡Oh! ¡Si 'l cel ho fes aixís!) .

MARÍA. (No entench un cambi tant gran)

LLUIS. (¡Que llejeixo! ¡Això, D. Joan!...) (*Ecsasperát.*)

(*S' alsa mirant ab despit á D. Joan, que, arribant á un punt de la carta qu' l compláu, díu ab fruiciò.*)

JOAN. (¡Oh! ¡Oh! ¡Quina ira, D. Lluis!)

(*María, desprès de l' ordre del Rector s' ha tret la caputxa y l' ha plegada, com sens saber lo que feya; Angela ha fet altre tant, ab la mirada ficsa á la porta per ahont ha desaparegut Eudalt, y, quant sa mare li demana, li dòna maquinalment. Benet que veu tot aixó mirant de reull per la solfa, díu, burlantsen:*)

BENET. ¡Je, je! ¡La mare!

MARÍA. ¿Está ja?

(*Per la caputxa.—Mentrestant fá ja estona que ha entrat pe 'l fondo 'l Doctor : al estar frente á D. Joan, que no 'l veu, perque llegeix, se treu una carta, y, dret, se posa á llegirla, comparant lo que díu la carta ab las senyas de la fisonomia de D. Joan.*)

DOCTOR. («Ulls negres, negre 'l cabell»
¡Oh! No, no hi ha dupte : es ell.)

BENET. ¡Si, si! (*Cantant.*)

DOCTOR. (Esperém.) (*Guardant 'a carta, content.*)

(*María ha quedát pensativa, y ara, al tenir las caputxas, díu arronssant las espatllas.*)

MARÍA. ¡Ell dirá!

(*S' en vá. Angela mira ficso á la porta d' Eudalt. D. Lluis mira ab odi á D. Joan. Lo Doctor, crusát de brassos lo contempla ab calma, sonrient irónicament. Benet estudia la solfa, y, D. Joan, sens adonarse de res de lo que passa, segueix entregát á la lectura de sa carta.*)

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

La mateixa decoraciò.

ESCENA PRIMERA.

BENET, los escolanets.

(*Apareixen arrenglarats ab las solfas á la má y dirigits per Benet, com per un mestre de capella.*)

Benet. Tornemhi un' altra vegada
y vejám com anirá.
(*Los escolanets cantan lo Pare nostre.*)
Bè, vaja, re, igual que sempre;
no podém sortirne may.
No hi fá res qu' estiga núvol;
fá sol, fá sol, fá sol, lá;
aquí es ahont vos perdéu sempre;
quant vè 'l sol, qu' es quant es clar,
es quant vos perdéu vosaltres,
y, si heu d' aná acompanyáts,
vos durè per las aurellas
fins que 'l trovéu allá 'hont cal.
Ara cantemho ab la solfa.

Tots. Sí, fá, sol, sí la...

Benet. ¡Ay, ay, ay, ay, ay,!
Jerusalem, Jerusalem,
quant mes aném... Mes pausát
y cuidado á equivocarse.
Sí, fá, sol, sí, la, re, fá.
Afiguréus que la Sila
festeja ab un que 's díu Pau.
Ella vol doná una volta,
y en Pau, que no hi vol anar.
—«Si fá sol, Sila, á mí re,
si fá sol, Sila, re 'm fá.
(*Los noys cántan aquestas notas.*)

Corrent; ara à 'n als compassos,
que sabéu, del nostre pá.
(Los escolanets cantan:—Perdonaunos con nosaltres perdonám á nostres deutors.)

ESCENA II.

Los mateixos, lo RECTOR.

BENET. ¡Uy, uy, uy! ¡Re, vaja, vaja!
No pot sèr pitjor cantat,
ni cantant que us ne burlesseu.
RECTOR. Y cantant bè 'l nostre pá...
BENET. ¡Oh! bè; 'l nostre pá se 'l menjan.
RECTOR. No entench com no heu de cantar:
«Perdonaunos nostras culpas
com nosaltres perdonám...»
BENET. ¿Sab qu' es? Que com qu' aixó es cosa
que quasi ningú la fá,
costa mòlt mès de cantarla.
RECTOR. Si, Benet, tú has dit vritat.
(Los escolans l' hi han anát besant la má.)
Dèu vos fassa bons.
BENET. Y ara
atenciò y torná á cantar.
RECTOR. Nó: val mès qu' anéu á casa,
hi donéu bè un bon repás,
desprès ho ensejéu ab l' orga,
y aixís al fí s' apendrá.
Vaja, anéu.
BENET. ¡Bó!
(Malhumorat rebatent la solfa.)
RECTOR. Recordeuvos
que la festa 's vá acostant,
qu' heu de cantá 'l Pare-nostre
aquell dia, y, sí no 's sab,
ni queda lluhit l' organista
que l' ha escrit per diada tal,
ni quedéu lluhits vosaltres
com heu de lluhí 'ls escolans.
(Acariciantlos, los acompanya al fondo y ells s' en ván.)
Sí, vaja, anéu; estudieulo
y Dèu vos guihi y 'ls sants.

ESCENA III.

RECTOR, BENET.

BENET. Si sa mercé me 'ls amoixa
en lloch de renyarlos bè,

sense dirmho, massa sè
perque la llissò vá coixa.

RECTOR. May res dels noys logrará
qui estiri massa la corda;
jo sò un rector que 's recorda
de quant ha estát escolá.
Mès, anant á un' altra cosa,
ja qu' aquí 'ns veyém sols ara.
¿Sabs que fá la tèva mare?

BENET. No ho sè: l' he vista plorosa.

RECTOR. No mès plorosa?

BENET. Aixó avuy;
mès ahir nit, ¡Reina pura!
¡Quin plorá y quina amargura!

RECTOR. (Vejam si sè lo que vull.)
¿Y no t' ha dit may per qué?

BENET. Massa que li he preguntát;
mès... sí, sí; ni ha contestat,
ni ha volgut may dirme re.

RECTOR. (¡Pobra María! ¡Ha cregút!)

BENET. Mès jo que sè 'hont jeu la llebra,
sè perque es aquesta febre
Y aquest plorar.

RECTOR. ¿Ho has sabut?

BENET. ¡Prou!

RECTOR. ¿Per la festa?

BENET. ¡Un fonoll!
Per çó estaria mès flonja.
Es perque 's veu que la monja
se li ha tornát aiga poll.

RECTOR. Y tè rahò, pobra María,
en plorarho. Tambè jo,
si no fòs per certa rahò,
mes bè al convent la voldría,
esposa de Dèu. ¡Ditxosas
las qu' ho sòn sense dolor!

BENET. Donchs no entench Nostre Senyor
com estima á las esposas.

RECTOR. ¡Benet! ¡Qué díus disbarats!

BENET. Miri: la Rita y la Clara
que 's ván casar fá un any ara;
sòn dos casaments plegats.
La Rita ab Nostre Senyò
y la Clara ab lo barbè.
Vegi quina está mès bè:
la Rita allí á la presò,
tancada dintre 'l convent,
ab aquella vestidura,
fènt no mes que confitura
y resant contínuament;
mentres que, la del barbè,
víngan bons rets de filoja,

y ballar com una boja,
y...

RECTOR. ¡Benet!

BENET. Jo...

RECTOR. ¡Basta!

BENET. Bè.

RECTOR. Justament, del sacrifici,
en aixó está la virtut:
en donar la juventut,
l' alegría y lo bullici.
Per ço sabs lo que 't tinch dít.

BENET. Donchs callarém.

RECTOR. Y ara digas.
Escòltam bè y vés qu' estigas
per lo que 't dich. ¿Qu' has sentit?

BENET. ¿Qu' he sentit?

RECTOR. Sí: avuy al hort.
¿Qu' has sentit?

BENET. ¡Oh! Olor de rosas...
un grill,... cigalas... mil cosas.

RECTOR. ¿Res mes?

BENET. Res mes.

RECTOR. ¿Donchs ets sòrt?

BENET. Si acás m' ha de convenir.

RECTOR. ¿Y et convè sentir l' olor
y no á n' al senyor Doctor
quant comensa á aná y venir?

BENET. ¿Quí li ha dit?

RECTOR. ¡Oh! ¡Quí m'ho ha dit!
Un aucell.

BENET. Donchs, la vritat:
jo ho volia dú amagat
per si 'n treya mes profit.
Quant sa mercé vá privar
l' aná al convent á la mare,
lo Doctor se quedá encara,
aquí hont jo sòch, á observar.
D. Joan, sens véurerl', llegia
aquí assentat, y ell buscava,
en un paper que mirava,
tal com si en la fesomia
de D. Joan hi haguès d' haver
senyas que 'l paper li deya,
y tot plegat se sonreya
tornant á mirá 'l paper.
De cop lo rebrega y diu:
—Nó; á n' aquí 'l senyor Rector
pot salvar á n' al traidor,
y no tè de eixirne viu.
Y sens que ni solament
D. Joan s' haguès adonát
de qu' ell l' havia observát,

se 'n baixa al hort al moment.
Jo 'l segueixo... un cop allí
s' assenta y crida:—¡Valor!
O bè sa vida ó l' honor.—
Y, assentat, s' espera així!
Y res no n' hi havia dit,
per si jo, observant, podia
saber en qué pararia
lo que fins ara ha succehit.

RECTOR. Mòlt ben fèt, vès observant,
pensa que no 't perts per massa,
y, per dirme lo que passa,
vina aquí d' en tant en tant.

BENET. ¡Ah!

RECTOR. ¿Qué?

BENET. ¡Oy que no hi pensava!
La Serafina m' ha dít,
si li vol fer tot seguit
lo vers que li demanava.

RECTOR. «A son nom venç ab eccés,
«quant ab això 'm desatina,
«puig ell díu que Será-fina,
«y la taimada ja ho es.

BENET. ¿Vol dír?

RECTOR. Tem que torni víu
sòn marit, y, tant l' apùra,
que del mort no está segura
si un epitafi no ho díu.
Bè es germana y ben germana
de la qu' havent demanát,
volleta de sanitát,
com ara ella això 'm demana,
li vaig escriurer:—«Parteix
«'vuy dijous, Tecla Verdera,
«que, per ser tant batxillera,
«fins la peste l' aborreix.»

BENET. Sí; igual qu' á la Catarina.

RECTOR. ¿La dels dos promesos?

BENET. Si.

RECTOR. Se díu Real y li vaig dí...

BENET. De la manera mes fina.

RECTOR. «Mòltas queixas tinch de vos
«Catarina, y sabme mal,
«que 'sent la filla d' un Real,
«vulgáu ser *pessa de dos.*»

BENET. Donchs dirè á la Serafina...

RECTOR. Que com que 'l Será l' abona
Será-fina y será bona,
y será tot quant s' atina,
sí mes no 'm torna á amohinar;
que tinch la lira espatllada,
la vena esfilagarsada,

y que mes no puch puch rimar.
Benet. ¿Y si 'l motiu me fá dí?
Rector. Que com las cosas del mòn,
verdas y maduras sòn,
ja sòch madú, vetho aquí.
(*Benet li besa la má y se 'n vá.*)

ESCENA IV.

Lo RECTOR.

¡Versos! Per çó está d' humor
lo rector de Vallfogona.
¡Prou me darán bona estona,
la María y lo Doctor!
¡Que s' hi fará! No era prou
lo trastorn que jo sufria,
qu' afegirshi ara devia,
aquest del metje, de nou,
y just la mort del sèu fill
he dit á la majordona,
quant dech al cap d' una estona,
salvá á D. Joan d' un perill!
Mes, si 'm vá dir lo Doctor
que no 'm vol dir son secret
fins que justicia hagi fèt
ab quí li ha robat l' honor,
y ara qu' á D. Joan ha vist
vol matarlo, ¿no es ben clar
qu' es D. Joan quí 'l vá posar
en l' estat en que 'l veig trist?
¡Y el Doctor díu que tambè
fòu per enveja! ¡Y, si fòs,
D. Joan es tambè envejòs!...
¡Oh! ¡No pot sèr, no pot sè!
Si 'l tinch per un dels pochs bons
que no se 'm probi altra cosa;
que no esfulli un' altra rosa
del mèu ramell de il-lusions!

ESCENA V.

Lo RECTOR, D. JOAN.

Joan. ¡Mossen Vicens! (*Desde dins.*)
Rector. (¡Ah! ¿Ell aquí?
Provém de tòta manera
d' indagar, mentres espera
lo Doctor en lo jardí.)

Joan. Doneume la enhorabona,
mossen Vicens.
Rector. De tòt cor.
Joan. Crech qu' heurè la rosa d' or
y ho he sabut fá una estona.
Rector. ¿La rosa que 's vá oferir
á qui millò hagi pogut
cantá al infant qu' ha nascut?
Joan. Aixís m' ho acaban de dir,
lletras de la cort.
Rector. Tambè
vaig jo fer una poesia,
per tal certamen, y un dia...
mes d' espay ho esplicarè.
Joan. Jo un' oda hi vaig presentar,
y, deixantla encarregada
al quí lleal l' ha vigílada,
així 'm vè á notificar (*Mostrant la carta.*)
qu' estava en lloch preferent
contra un bon competidor;
mes que jo la rosa d'or
guanyarè probablement.
Rector. ¿Y creyéu haver lograt
aixís sens dupte la ditxa?
Joan. Quí trova tot quant desitja
bè es clar que tot ho ha trovat.
Si axió es cert, dormo segur
sòta 'l llaurer que m' ombreja.
Rector. No; perque vindrá la enveja
á tacarvos cel tant pur.
Rector. ¿La enveja?
Joan. Jo ho he probát
y hem costará vida y honra:
tot ho abat, mata y deshonra
ab son alé condemnat.
Así es lo cert—Brilla un dia
una donsella en lo poble
y, per guapa, rica y noble,
lo donsell que vol se tria.
Un' altra á quí aixó agravia,
contra sa honra fá procès.
¿Creyéu, per ventura, qu' es
que virtuosa aixís ho veja?
Enveja, D. Joan, enveja
no mes qu' enveja y res mes.
—Vénç un heroe en la batalla,
de valor dant provas reals,
y los altres generals
diuhen que 'l valor li falla.
Lo rebaixa 'l quí mes calla;
lo deshonra 'l quí díu mes.
¿Y creyéu tal volta qu' es,

perque aixís un altre ho veja?
Enveja, D. Joan, enveja;
no mes que enveja y res mes.
—Del Rey lo ministre guia
la nau del Estát ab gloria,
y surt la enveja sa historia
á tacá ab alevosía.
Tothom millor la duria,
tothom, vist ell, ne sab mes.
¿Y creyéu tal volta qu' es,
perque aixís lo mon ho veja?
Enveja, D. Joan, enveja;
no mes qu' enveja y res mes.
—Vòs vòs heu lograt alsar
sobre mòlts, quant vencedor
heu guanyát la rosa d' or.
¡Ay, com ho havéu de pagar!
Desd' avuy podéu contar
que seréu quant villá s' es,
y ho seréu tant y tant mes,
quant mes alabat se us veja.
Enveja, D. Joan, enveja;
no mes qu' enveja y res mes.
—Enveja del quí atresora
contra 'l qui atresora tant;
enveja en tots, envejant
á n' al qu' avansa y millora.
Enveja exterminadora
de mitj mòn contra mitj mòn,
y si, enveját Calderon,
deya que *La vida es sueño*,
jo, ab la enveja, á dir m' empenyo
que, 'ls mals d' ella, envejas sòn.

Joan. (¿Suspitaria tal volta,
y es qu' ho haurá dít per mí?)

Rector. ¿No es cert, D. Joan, qu' es axí?
¿No tinch rahò?

Joan. Teniune, y mòlta.
Mes axí com, sens duptar,
hi ha en lo mòn mòlts envejosos,
tambè hi ha cors generosos,
que ni sáben envejar.
¿No es veritát?

Rector. Sí; es vritát.

Joan. Donchs si es vritát y creyéu,
qu' esceptuarsen algú déu,
jo vull ser un esceptuát.
Amant jo de la poesía,
estimo als poetas de cor,
y, encara que 'l vencedor
ser en tot desitjaria,
lluny de voler per res mal

al quí, ab mes acert que jo
canti, y mes inspiraciò,
admiro 'l dò celestial
que Dèu l' hi ha dat com favor,
y, lo llaurer que l' ombreja,
en lloch d' odi, fel y enveja,
li fá un lloch en lo mèu cor.

RECTOR. *(Conmogut abrassantlo.)*
¡Oh, D. Joan!

JOAN. ¡Doctor Garcia!

RECTOR. ¡Oh! si: havéu dit la vritát.
May ab tal serenitát
si no fòs cert se diria.

JOAN. ¿Y havéu vos duptat que jo...?

RECTOR. Si, no mentím; perdoneume.
Mes ja no ho crech. Escolteume,
y comprendréu la intenciò.

JOAN. Me teníu en ansietat.

RECTOR. Hi ha quí ha cregút veure en vos,
á un miserable envejòs,
que 'l féu y el fá desdixát.

JOAN. ¿Lo nom? *(Ansiòs.)*

RECTOR. No vos lo puch dir:
mes, com qu' ell vindrá á parlarvos,
prometeume no ecsaltarvos,
fins que vos puga sentir,
y, sentintvos, vegi qu' es,
parlantme com m' heu parlat,
qu' ha pres per altre, obcecat,
al amich que jo vull mes.

JOAN. ¿Y no 'm faréu la mercé,
de dír quí es?

RECTOR. M' ha fet jurar
que no 'l déch anomenar,
ni comprometrerl' per ré.
¿Estéu confòs?

JOAN. Preocupat.
¿Com pot ser qu' á Vallfogona,
puga haverhi una persona,
que vulga...?

RECTOR. Casualitat.

JOAN. (Si siguès... ¡Malehida sort!)
Surtim prompte d' inquietut.
Feulo pujar.

RECTOR. No ha volgut,
y díu qu' us espera al hort.

JOAN. Donchs vaig á escriure un instant,
per sè á temps á la estafeta...

RECTOR. Y acabéu lo que us inquieta,
baixanthi prompte y parlant.
Es lo millor que 's pot fer.

JOAN. Donchs á escriure, y tot seguit

al jardí, com vos he dit. (*Encaixant.*)
RECTOR. Com vos volguéu.
JOAN. (¡Quí pot ser!) (*Se 'n vá.*)
RECTOR. ¡Bah! Sempre serè 'l mateix:
á voltas massa confiat,
y, altras voltas, massa aviát
sento aquí 'l recel que neix.

ESCENA VI.

LO RECTOR, EUDALT.

EUDALT. Senyor Rector...
RECTOR. ¡Hola! ¿Ets tú?
¿No es vritat que t' han xiulat
las aurellas?
EUDALT. Sí. Es vritat.
RECTOR. Es que deya mal de tú.
EUDALT. ¿Mal de mí?
RECTOR. ¡Y es clá, home, es clar!
EUDALT. No sè per qué.
RECTOR. ¿Com pot esser
que no 's vagi mes depressa,
quant se parla de casar?
EUDALT. ¡Si he vingút, y just s' estava
parlant ab un caballer!
RECTOR. ¡Ah! Es vritat. ¿D. Joan pot ser?
EUDALT. Per ço es que...
RECTOR. Bè; no hi pensava.
¿Y donchs que tal, que t' ha dít?
EUDALT. Lo que jo ja presumia.
Hi he anát, y li he dít:—Tia,
ja veyéu bè 'l mèu neguít.
Vaig per 'quí ab la cara motxa,
sempre tinch la mòsca al nas,
y estich que no sòch capás
ni d' esgraná una panotxa.
Jo no sè si estich en mí,
jo ab tothom parlo enfadantme,
jo no dormo ni posantme
cascalls á sòta 'l coixí,
y tot es perque ha niuat
un amor en mas entranyas,
com l' aucell de las montanyas
al cor d' un roure esberlát.
RECTOR. ¿Y qu' ha dít la pobra dona?
EUDALT. De primer se 'n ha aturdít.
—¡Je, je! ¿Enamorat?—Ha dít.—
¡Si que l' havém feta bona!
RECTOR. Com que sempre está d' humor...
EUDALT. Jo m' hi encés com una brasa.

(Lo Rector queda aturdit del aixiribiment d' Angela.)

Eudalt. ¡Je jè! ¿Eh qu' es aixerida?
Rector. ¡Y tal aixiribiment!
¡Vés si arriba á entrá al convent!
Eudalt. La María. *(Com sentintla.)*
Rector. De seguida.
(Eudalt se 'n vá.)

ESCENA IX.

Lo RECTOR, MARÍA.

Rector. L' enterro, aprop del bateig;
prop del estíu, la tardor,
l' aresta 'prop de la flor;
sempre es aixó lo que veig.
Aquest es lo mòn: lo dol
al costat de la alegría;
aprop dels noys, la María
morintse de desconsol.
María. Senyor Rector... *(Entrant.)*
Rector. Dèu vos guart.
¿No estéu mes aconsolada?
María. ¡Ay! Estich desesperada:
no puch, no ho puch suportar.
Rector. ¿No ho heu dít pas á la noya
ni á 'n en Benet?
María. No senyor;
mes, ¿com aixugá 'l mèu plor
si he perdut la millor joya?
A 'n als noys los dich que ploro
no mes per lo del convent;
mes... m' ofega 'l sentiment
y... ¡no puch, no puch!... ¡me moro!
Rector. ¿Si sabéu qu' aquí sufria,
com tots sufrim, en Rafel,
y sabéu qu' ara es al cel,
per qué plorarlo, María?
L' enveja aquí 'l vá matar
y ara gosa entre 'ls ditxosos.
En lo cel no hi ha envejosos;
creguéu... no l' heu de plorar.
María. ¡Si no es per ell que jo ploro!
Jo l' estimava y ja sè
qu' ell es al cel y está bè;
mes, ¡qué hi fá, si jo l' anyoro!
¿Perque Dèu Nostre Senyor
la gloria á n' ell li hagi dát,
deíxa d' haverme arrancát
á mi aquest tros del mèu cor?
¡Per ell! ¡Si fòs per ell sol,

quí mes ventura demana!
Per ell, 'sent bona cristiana,
si ja es al cel, ¿qué mes vol?
¡Per mí es que 'l ploro! ¡per mí!
¡Per mí, que no puch passar
sense véurerl' y escoltar
sa veu que 'm ressona aquí!
¡Ah! no, no, ¡may !... no ho creguéu.
Quant, mort sòn fill, com jo ara
no 's desconsola una mare,
dientvos qu' es perque ella creu
que 'l tè 'hont los justos se 'n ván,
ó que val mes l' altra vida
qu' aquesta hont tot es mentida,
ó que ho pren per favor gran;
no es que, mes esperansada,
s' aconsoli en sa amargura,
ni es que crégui ab fé mes pura,
ni es qu' ho miri resignada,
ni es que sols la rel-ligiò
logri fé 'l que no pot ara...
¡Es que no tè amor de mare,
ó que no es mare com jo!

Rector. Donchs ploréu y aném parlant.

María. Digui.

Rector. Quant jo vaig saber
tal desgracia, lo primer
va sè, en vostra sort pensant,
de bona fé y tot bon cor
portar la noya al convent;
mes se 'm vá dí en tal moment
que l' Eudalt li duya amor,
y ara, que vos puch trovar,
sino mes aconsolada,
mòlt menos desesperada
per pcdé en calma pensar,
vos dích que l' Eudalt y ella
s' estiman ; volgueuho vos,
y així s' uneixen los dos
y féu ditxosa sa estrella.

María. ¿Creu sa mercé qu' es així
com s' ha de fer?

Rector. No ho diria
sino sapiguès, María,
qu' ho faria igual per mi.

María. Doncas, si sa mercé ho creu,
jo tambè : ja sab que jo
no tinch mes resoluciò
que la que 'm mana sa veu.

Rector. Donchs que 's cásin, y acabát.

María. Que 's cásin.

ESCENA X.

Lo RECTOR, MARÍA, EUDALT, ANJELA, BENET.

(Los dos primers per portas laterals y, Benet per la del fondo.)

Eudalt. ¡María!
Anjela. ¡Mare!
Maria. ¡Fill meu!! *(Desesperantla 'l recort.)*
Rector. (¡No! Conteníus ara.)
María. ¡Fills meus!
(En una transiciò y abrassantlos ab carinyòs afecte, al temps qu' entra Benet y díu, repicant una campaneta:)
Benet. ¡Ah! Aixís m' ha agradát.
Eudalt. Bè; havéu cumplert mòn anhel.
María. ¿Y tú hi serás ben ditxosa?
Benet. Mòlt.
María. ¿Y en sentne ja ta esposa
la estimarás?
Benet. Fins al cel.
Rector. No t' ho preguntém á tú.
Benet. Pero com que ja sè jo
qu' ells li respondrán aixó,
jo ho contesto, y tot es hú.
María. ¿Es cert, fills mèus?
Eudalt Anjela. Es vritat.
María. Allavors siguéu esposos
y el cel vos donga, ditxosos,
la sort qu' á mi no m' ha dat.
Benet. ¡No hi falta sino en Rafel!
María. ¡Oh!
Rector. Bè, res; si estéu entesos,
separáts los dos promesos
y acabém ab tot recel
Angela. Aixó 'l que déyam tots tres.
María. ¿Qué?
Angela. Que si al senyor Rector
y á vos no us torna l' humor,
ni 'm vull casar ni vull res.
Rector. ¡L' humor! ¿Que no 'ns ha tornát?
¿Oy Maria?
María. ¡Y tal!
Benet. Mes no
com abans era.
Rector. ¡Ah!... Aixó...
Caborias...
María. Penas...
Rector. *(Trovant recurs.)* La edat.
Lo qu' he dit ja á n' en Benet :

que, com las cosas del mòn
verdas y maduras sòn,
tot lo motíu es aquet.

—

¿No heu vist la poma roqueta,
rodanxona y sencereta,
en un cap-brot bellugar?
Donchs, com las cosas del mòn
verdas y maduras sòn,
caiguè quant vá madurar.

—

Aixís mateix que la poma,
jo, sencerét, feya broma
y rimava sens parar;
mes, com las cosas del mòn
verdas y maduras sòn,
un dia 'm vaig madurar.

—

Y ja alló de:—Tè d' escriurer.
—¡Senyor Rector, fassins riure!
—¡Senyor Rectò, ha de trovar!
Com que las cosas del mòn...
verdas y maduras sòn,
madur, no 's pot alcansar.

—

No estranyéu donchs que no riga,
no estranyéu donchs que no escriga,
no estranyéu donchs mon callar;
puig com las cosas del mòn
verdas y maduras sòn,
si bè no tinch lo cor negre,
ni ha passát l' estar alegre
per ço... no haig pas de ballar.

—

ANGELA. ¿Qué hi dius? *(A Benet.)*
BENET. Bè.
ANGELA. *(A Eudalt.)* ¿Y tú?
EUDALT. Que 'ns casém.
BENET. Si es per ço...
RECTOR. ¡Y per qué seria!
¡Tristesa jo y la María! *(Lluita en los dos.)*
MARÍA. ¡Y tal! ¡Per qué la tindrém!
RECTOR. ¡Tristesa! ¡Quín disbarát!
¡Lo rector de Vallfogona
podé estar trist ni un' estona!
Bè... vaja res... s' ha acabát.
Tú, Eudalet, vès tot seguít
á fer que vinga ta tia
á demanarla, tú envia *(Se 'n ván com indica.)*
á buscá 'ls noys, com t' he dít. *(A Benet.)*

—¿Qué vá que no sabs la casa?
—Es á ca 'l senyor Rector.
Y aixís qu' ella ha sapigút
que la sogra es la Maria,
y que sa mercé ho volia,
y que l' Angela ha sigút
la qu' he triat pera casarme,
m' ha dat un abrás tant fort,
que, si no escapo, per sort,
crech qu' arribava á escanyarme.

RECTOR. No 'n parlem mes, s' ha acabát,
y, llest, sols falta una cosa,
que crech que 't será agradosa.

EUDALT. Digui.

RECTOR. Que 't cásis aviát.

EUDALT. Ara. (*Anantsen.*)

RECTOR. ¡No! ¡Tant com aixó!...

EUDALT. Es que, si ho vol de seguida,
per mí, á bodas se 'm convida.

RECTOR. Tú sabs que jo no estich bo,
y sabs quín es lo mèu mal,
perque t' ho he dit en confiansa:
es mal que no hi ha esperansa:
ho ha dít lo metje, es mortal.
Y voldria, si ma mort
de repent lo cel decreta,
saber cert que l' Anjeleta,
tè assegurada sa sort.
Ab aixó, entesos així,
parlarè ara á la María;
mes, ans d' ferho, voldria
sabé una cosa per mí.

EUDALT. Sa mercé dirá lo qu' es.

RECTOR. Tú hi vás á sè enmaridát,
y jo may he reparát,
qu' ella per res t' estimès.

EUDALT. ¡Ah! ¡Sí! ¡Qu' haviam d' anarli
á esplicar á sa mercé.

RECTOR. Ja ho sè; no m' heu de dir re;
mes jo podia notarli.
¿Com, si 't creu ab tanta fé
la sèva mitja taronja,
pensava tant en ser monja?

EUDALT. Per complaure á sa mercé.

RECTOR. Donchs, per çó que feya aixó
per la meva bona cara,
tínch por que, si 's casa ara,
també no 's casi por çó.

EUDALT. ¿Mes com aixó pot duptarse,
si sab lo que li he contát?

RECTOR. Sè ab alló que t' ha estimát;
mès no sí prou per casarse,

y fòra per mí un dolor
quedá ab tal remordiment,
perque 'l primer fonament
d' un matrimoni es l' amor.

Eudalt. ¿Donchs qué vol?

Rector. Res mes qu' aixó.
Ella vè; aixís que 's presenti
parlahi no mes que jo ho senti,
y 't dirè si es prou ó no.

Eudalt. ¡Mes devant de sa mercé!

Rector. Jo m' estarè allí escoltant.
Si es prou , casáts al instant,
y, si no es prou, no hem dít re.
Que, encara qu' ets héreu rich,
y tú amparas la familia,
no ho vull pas, si no 's concilia
aixó, ab l' amor que jo 't dich.

(Se 'n vá per una porta lateral, deixant parát á Eudalt.)

ESCENA VII.

EUDALT, ANJELA.

Eudalt. Endavant. ¡Veus aquí un cas
ben compromés! Pot vení
trista del que passa aquí,
ó de qualsevol fracás,
y, si sa mercé no sent
qu' está ben ennamorada,
ja tenim altra vegada,
desfet lo mèu casament.
¿Anjela? *(Veyentla entrar trista.)*

Anjela. Dèixam estar.

Eudalt. (¡Qué us he dít! ¡Si m' ho temia!)

Anjela. Estich que ja no tindria,
sino ganas de plorar.

Eudalt. ¿Y per qué?

Anjela. Perque la mare,
veyent que no entro al convent,
s' está allí ab un sentiment,
que... ja ho veurás... entrahi ara.

Eudalt. ¡Y bè!.., Ja li passará.
¿Per çó estás trista?

Anjela. ¿Y com no,
si al fi 'n tinch la culpa jo?

Eudalt. ¿Mes y la gent qué dirá?
Veurán lo mòlt que 't conmou,
y, com la causa s' ignora,
dirán:—¡Bah! La nuvia plora,
perque ell no li agrada prou.

ANJELA. ¡Donchs que 't dirè! M' ha entristít,
y ¿qué hi farè?
EUDALT. Doncas ara
que fás aixó per la mare,
responme.
ANJELA. ¿Qué?
EUDALT. Tot seguít.
Afigurat que de véurert'
tant trista 'l senyor Rector,
creguès que no 'm dús amor,
y, parlant, no volguès creurert',
y, per saber la vritat
del tèu carinyo quína es,
en aquest moment s' estès
escoltantnos amagát.
ANJELA. ¿Qu' hi es?
EUDALT. Jo dich que sí hi fòs.
ANJELA. ¡Oh! Si hi fòs...
EUDALT. Si... ¿Qué diria?
Escoltant, nos sentiria
qu' estém com ensas tots dos,
y, veyent que re 'ns conmóu
y qu' encara 'ns incomoda,
diria:—¡Bah! Fora boda
perque no s' estiman prou.
ANJELA. ¡Y s' erraria ben bè!
EUDALT. Bè; mes lo cas es que tú
sabs qu' es á dins de segú,
y ell proba aixó. ¿Qu' has de fè? (*Recel en ella.*)
Si hi fòs no; mes tú suposa
que hi fòs... no senthi.
ANJELA. ¡Ah! Aixís sí.
EUDALT. ¿Qué 'm dirias?
ANJELA. ¿Y tú á mí?
EUDALT. Jo... ¡clavell... y estrella... y rosa!!
Y, perque 'l senyor Rector
no duptès sí t' estimava,
li diria que 't guardava,
com una perla, á n' al cor.
Y, si encara no ho creguès,
li dirè que, una vegada
que t' estavas tú assentada...
ANJELA. ¡Ay no per Dèu!
EUDALT. Jo...
ANJELA. Res mes.
EUDALT. Tú estavas distreta...
ANJELA. (*Amenasantlo amorosa.*) ¡Ah!
EUDALT. Jo, si no ho creu, li diria...
ANJELA. No, no; ho creuria, ho creuria.
EUDALT. Aixó sí ¡ey! vá sè á la má.
ANJELA. Vás tenir poca conciencia;
desprès váreig confessarme,

y aquell patò vá costarme
vint credos de penitencia.

EUDALT. Bè; ¿mes qué dius si ell creguès
que no 'ns estimavam prou?

ANJELA. Que, com si 't vegès de nou,
cada cop t' estimo mes
Que si 'm tancava al convent,
era per ell y la mare;
mes qu' ho sufria, y, desd' ara,
no ananthi, tinch mòlt content.
Que 'l soroll de mes encant
y que 'm dòna mes contento,
es lo dels passos que sento,
de quant tú 't vás acostant.
Que quant al devant no 't tè
lo mèu pensament, que 't vol,
salta, com un esquirol,
d' allá hont sòch allá hont pots sè.
Que quant tú me váres fer
lo patò, sens avisarme,
jo váreig volé enfadarme,
y, volent, no vaig poder.
¡Que, sens tú, res me conmou:
que t' anyoro, que 't somio,
que t' espero, que confio
en que ja de tot tinch prou,
y, si encara no 'm creguès,
al devant tèu li diria!...

(*Entussiasmada com dient: —Fesme un altre patò.*)

ESCENA VIII.

Los mateixos, RECTOR.

RECTOR. No, no; ja basta: 't creuria.

EUDALT. Si; 'm sembla que no cal mes.

RECTOR. Vès á dí á la tèva mare
que vinga, y tot s' ha acabát.

(Anjela se 'n vá y al passar per devant de Eudalt li díu amenassantlo:)

ANGELA. ¡Veurás l' haverme enganyát!

RECTOR. ¡Y encara hi pensas!

ANGELA. Encara.
Y me 'n venjarè.

EUDALT. Comensa.

RECTOR. ¡Venjarte díus!

ANJELA. Enganyantlo.

RECTOR. ¿Enganyá... ¿Y cóm?

(Angeleta porta al Sr. Rector apart y li díu:)

ANJELA. (Estimantlo
mòlt mes de lo qu' ell se pensa.) *(Se 'n vá.)*

y hem díu, si vull un nom gran,
qu' axí 'l delati y que moria,
perque, per mí, no hi ha gloria
mentres alenti D. Joan.

Rector. ¿Y vos haviau pensát
qu' aixís logravau matarlo?
Donchs, dantmho á mí, váu salvarlo
perque així es com será usát.
(*Esqueixa la carta.*)

Lluis. ¡Oh! ¿Qu' heu fet?

Rector. Lo que debia
per donarvos bon exemple.
Allí hi ha un altar, prop lo temple.
¿No fentho aixís, cóm cumplia?

Lluis. ¡Mes no sabéu!...

Rector. Tot ho sè.

Lluis. Ell al criat causá la mort.

Rector. Ministre sòch del Senyor
y dech tornar per mal bè.
¡Jo 'l perdono ab tot l' esglay
de que mort per ell se 'm veja!
Vos no ho feu perque la enveja
no ha pogút perdonar may.

Lluis. ¿Y aixís sens cástich deixéu
crim com est tant alevòs?

Rector. Per ell, qu' es vil y envejòs,
ahont millor castich trovéu?
Si ja li vá fer enveja
sè en lo certámen vençút,
quant veurá que jo he pogút
darlo á la mort que 'l rodeja
y qu' aixís sè perdonar,
á mes de poeta millor
veurá que sò mes gran cor,
y mès m' haurá d' envejar.
Y envejantme mes així
mes tindrá moments rabiosos!...
Vos ho heu dít: los envejosos
portan ja 'l cástich aquí. (*Al cor.*)

Lluis. ¿Mes, es possible que al véurerl',
sabent vos lo que jo sè..?

Rector. Procurarè ferli un bè
y, si puch, d' un perill tréurerl'
¡M' heu fet una confessiò!
Donchs jo vos dono un consell.
Aquest es: si us ha ofés ell
en cambi deuli 'l perdò.

Lluis. No; no puch, ni vos podréu.

Rector. ¡Qué no puch! ¡Dèu de pietat!

Lluis. Lo cor vos porta enganyát.

Rector. ¡Feu que li probi, Dèu mèu!

Lluis. Veuréu en ell l' assessí.

RECTOR. Veurè en ell un mèu germá.
LLUIS. L' ódi, al veurerl', naixerá.
RECTOR. La pietat naixerá en mi.
LLUIS. ¡Tant sè que m' heu de venjar
que ja mes ni en ferho penso!
RECTOR. ¡Feu, Dèu méu, per si 'l convenço
qu' aquí li puga provar!

ESCENA XII.

Los mateixos, D. JOAN.

(*Qu' entra corrent y mirant cap endarrera com si 'l perseguís algú.)*
JOAN. ¡Mossen Vicens!
LLUIS. (¡Ell!)
RECTOR. ¿Sòu vos?
JOAN. ¡Per Dèu, Garcia, ampareume!
RECTOR. ¡Oh! ¡Gracias, gracias!
(Al cel ab regoneixement.)
JOAN. ¡Salveume!
RECTOR. *(Al cel.)* (¡M' heu escoltat! ¡Sòu piadòs!)
JOAN. ¡Pe 'l cel, que vè!
RECTOR. ¿Quí?
JOAN. 'L Doctor.
RECTOR. Lo Doctor? ¡Oh! Si... Es vritat.
(Primer se sorpren de que 'l Doctor persegueixi á D. Joan; mes desprès se recorda de lo que D. Lluís li ha contát, y es quant díu l' «¡ Oh !» Desprès, cayent en que' atés lo vil qu' es D. Joan, deu ser cert lo que 'l doctor li ha dít, es quant díu: «Es vritat.»)
DOCTOR. (*Desde dins.*) ¡Aquí!
JOAN. (*Espantát.*) ¡Oh!
(*Lo Rector l' agafa, 'l tanca en un quarto y díu:*)
RECTOR. Ja estéu á sagrat.

ESCENA XIII.

Lo RECTOR, D. LLUIS, lo DOCTOR.

DOCTOR. ¡Garcia! *(Entrant ab la espasa nua.)*
RECTOR. ¡Vos!
DOCTOR. ¡Per favor!
Ha entrat aquí fá un instant.
¿Ahont es?
LLUIS. Veníu. *(Avansant y volent guiarlo.)*
RECTOR. ¡D. Lluis!
LLUIS. ¡Oh!
(*Perque havent donát dos pasos cap al quarto de D. Joan, seguit del Doctor, se detè imposát per lo crit y la mirada del Rector.)*

Rector. Tanquéu vostr' ódi com jo
y anéu.

(D. *Lluis vacila, mes, al torná á dar un pas, lo Rector diu:)*
¡Surtíu!

(D. *Lluis se sent dominat, y, anantsen á pesar sèu, diu admirát:)*

Lluis. ¡Sòu un sant! *(Se 'n vá.)*

ESCENA XIV.

Lo RECTOR, lo DOCTOR.

Rector. Hem quedát sols, ¿Qué voléu?
Doctor. Que 'm diguéu ahont s' ha ocultát.
Rector. Diguéume abans qu' ha passát.
Doctor. L' ha desarmát l' acer mèu,
y ha confessát que, traidor,
inspirát per vil enveja,
ell ha fet qu' axís jo 'm veja
á la filla del mèu cor,
¡Oh! ¡Doneumel per pietat!
¡Si es cert que 'l mèu amích sòu!
¡Si es cert que tant vos conmou
aquell ángel de bondat,
que veyéu aprop del riu,
que dú l' aigua amarga al mar
de tant qu' ella hi vá á plorar,
presa del dolor mès viu;
si voléu tornar en rosas
los blanchs lliris de sa cara;
si voléu las horas d' ara
torná en horas venturosas;
entregeume 'l vil traidor,
y ja rés d' aíxó li manca,
perqu' en ell, tot d' una, 's tanca
ventura, vida y honor!
Rector. ¿Y si jo vos l' entreguès?...
Doctor. No veurá naixe 'l nou dia.
Rector. Ja veyéu, donchs, com faria
lo que no dech, si us lo dès.
Estiguéu mès comedit
y jo entregarlo us prometo.
Doctor. Lo salvaréu: no ho admeto.
Rector. Donchs cumplirè 'l qu' us he dit.
Doctor. Sò un home á quí ell vá insultar
y venjar dech mòn honor.
Rector. Ministre sòch del Senyor
y, 'sent aquí, 'l dech salvar.
Doctor. Es un vil.
Rector. Ha vingut ara,
li he dat hospitalitat

á casa, y toca sagrat
quí dins ma casa s' ampara.

Doctor. Per ell, ma filla, sòn cor
y sa ditxa veu destruida.

Rector. (¡M' ha destruit á mí la vida
y ara sò 'l sèu salvador!)

Doctor. Acabém.

Rector. Ja está tot dit.

Doctor. ¿A mí no me l' entreguéu?
A la justicia 'l daréu.

Rector. Nó, mentre alenti 'l mèu pit.

Doctor. Com á cap del somatent
tinch gent baix. Vinch deseguida. (*Se 'n vá.*)

Rector. Primer que darlo, la vida.

(Lo Rector busca, en lo calaix d' un moble, una clau, quant surt D. Lluis, y, observantlo, diu:)

ESCENA XV.

Lo RECTOR, D. LLUIS, D. JOAN.

Lluis. (D' allí veurè son intent.)

(Y, surtint del quarto ahont era, passa á un altre, sense ser vist del Rector, que trova la clau aixís que D. Luis ha desaparegut; haventla trovada, mira per tot; quant está segur de que ningú 'l veu, la posa en la capella, que s'obra com una porta, y, un cop oberta, crida á D. Joan.)

Rector. D. Joan.

Joan. Garcia, jo....

Rector. Entréu.
(Indicant la capella oberta.)

Joan. No olvidéu que si venia...

Rector. Entréu.

Joan. Salveume.
(Desapareix y 'l Rector lo tanca.)

Rector. ¡María!
(Anant á un porta lateral y cridantla.)

ESCENA XVI.

Lo RECTOR, MARIA.

María. Mossen Vicens.

Rector. Escoltéu.
Díns d' allí, ahont sabéu vos
que, quant hi ha d' havé una guerra
ó córren lladres la terra,
hi amaguém tot lo preciòs,
com sòn los vasos sagrats

L' Angeleta á dintre, vos
á fè 'l que 's sab, y, María, *(A María.)*
sobre tot, que l' alegria
d' un jorn, per ells tan ditxòs,
no 's veji avuy endolada
per l' amarch plor que llenséu:
si han de saberho, esperéu
á que ho sápiga casada.

María. Li he promes y jo 'l dolor
disfressarè d' alegría.

Rector. Dèu vos ajudi, María.

María. (¡Fill mèu! ¡Fill mèu del mèu cor!) *(Se 'n vá.)*

ESCENA XI.

Lo RECTOR, D. LLUIS.

Rector. Endavant: dins del mal fet
millò arreglo no hi havia.
Ja puch morí ab alegría.

Lluis. Mossen Vicens.

Rector. ¡Oh!

Lluis. Un secret.

Rector. Justament la soletat
á que me 'l diguéu convida.

Lluis. ¿Puch, donchs, parlar?

Rector. De seguida.

Lluis. Vos vaig á deixá assombrát. *(S' assentan.)*

Rector. ¿Tanta ha de ser ma sorpresa?

Lluis. Comensa ja si vos dich
que D. Joan ni es mòn amich
ni ho será may... ab certesa.

Rector. Si qu' á fé m' heu assombrát.
¿Qu' es donchs aquesta confiansa?

Lluis. Es lo curs d' una venjansa
que jo mateix m' he marcát.
Per mes que vol cert valor,
ser franch aixís us asseguro;
sòu sacerdot y bem figuro
que parlo ab lo confessor.

Rector. Podéu parlá, estém los dos
aquí sols, y, puch jurarvos
que sabrè 'l secret guardarvos.

Lluis. Donchs... la vritat... sò envejòs.

Rector. ¿Y m' ho dihéu ab tal franquesa?

Lluis. ¡Y com no! Si, per torment
de ma vida, es sentiment
qu' en lo mèu cor ha fet presa!
¡Oh! ¡Si sabesseu lo qu' es!
¡Véurer un mòn y una historia
que pera tants sers tè gloria...

quant se vol per un no mes!
¡Sentir la febre qu' ecsalta
quant s' alaba á un devant nostre,
y lo desconsol que 'ns postra
quant, per ell, l' elogi 'ns falta!
¡Lo só d' obsequis y festas
com d' infern aquí ressona;
lo llaurer qu' á un altre 's dòna
se 'ns clava al cor com arestas!
Y tant es cruel lo martiri
febrosench que 'ns neguiteja,
quant lo cor sent de la enveja
lo frenesí y lo deliri,
que los sers que, mes ditxosos,
en lo cor no us ha arrelát,
mes bè que rábia, pietat
debéu tení als envejosos.

RECTOR. Mes aviát qu' odi y rencor
me l' havéu sempre inspirada,
y mes quant es confessada
com féu vos, obrintme 'l cor.
Sòu lo primer envejòs
que, confessantho, coneixo.

LLUIS. Es que sè, si ara sufreixo,
que ventját serè ditxòs,
y com, sense declarar
la vritat, no hi ha esperansa
de que logri ma venjansa,
fins aixó us dech confessar,

RECTOR. Anéu dihent.

LLUIS. Tambè sòu poeta,
y parlá us déu la memoria
de quant, afanyòs de gloria,
ella us dava vida inquieta
A Madrit D. Joan vá anar
quant jo á dojo n' alcansava,
y díu qu' ell, que m' envejava,
vá dir:—Jo l' haig d' enfonsar.
Efectivament vá ser:
plena de brillants conceptes,
y seguint los bons preceptes
d' estudis que deguè fer,
al llegir una poesía
devant del rey, vá lograr
als mèus versos superar,
per sa desditxa y la mia.
¡Oh! ¡Com me vá aquí ferir!
¡Jo, aplaudít fins allavoras,
y alhagát á totas horas
per quant á un home 's pot dir,
véurer de cop olvidada
ma musa y la gloria mèva,

per mirá enaltir la sèva,
llavors per tot alabada!...
No vaig poder. En lo cor
vaig sentir una frisansa,
y, per lograr ma venjansa,
vaig fermhi amich 'sent traidor.

Rector. Baixesa vil en que para
la enveja, quant no 's refrena.

Lluis. Vaig tancar mon odi ab pena
y hem vá veure amich com ara,
y, creyent pura amistat
l' qu' era ab vilesa fet,
no ha tingút ni tè secret
qu' ell no me l' hagi confiát.
Es lo que volia jo:
no podent ab res venjarme
d' altre modo, aprofitarme
de la primera ocasiò
y, al tení un d' aquets secrets
que perden á un home, anár
á publicarlo, y lograr
venjansa, ab un, de tants fets.
Al fí vinguè la ocasiò:
á Madrit váu aná un dia
y ell, per vos, sentí, García,
lo qu' abans vaig sentir jo.

Rector. ¡Qu' havéu dít! ¿Tambè D. Joan?..

Lluis. Si; D. Joan, com jo envejòs,
vá tení enveja de vos
al tenir triumfo tant gran,
y es, quant sa amistad vos dòna
alhagantvos dels primers,
serp oculta entre 'ls llaurers
qu' han teixít vostra corona,
perque, dins l' inícua trama
per enfonsarvos urdida,
potser tant com vostra vida
vol destruir la vostra fama.
Atenent á tal objecte,
sabéu qu' us vá demanar,
pera ferlos estampar,
vostres versos.

Rector. En efecte.

Lluis. Donchs es per lo pensament
de fè estampar los que us pugan
rebaixar, perque axís dugan
deshonra á vostre talent.

Rector. Sort es, que sense saberho,
me 'n haguès previngút jo,
puig, al accedí en axó,
vaig dir ja 'l modo de ferho.

Lluis. Tal era, donchs, sòn intent.

RECTOR. Mes, si aixó á mí se 'm innova
sense donarme cap prova,
vos que, ab tot, teníu talent,
no comprenéu que no puch,
per mes que vulga, ni créureuho.
LLUIS. Per ço qu' ho sè, es qu' heu de veureuho,
en una prova qu' us duch.
RECTOR. ¿Prova?
LLUIS. Sí.
RECTOR. *(Impacient.)* ¡Per Dèu, D. Lluis!
LLUIS. Veyéu primer si es vritat
que vos váu sè envenenát
en Saragossa.
RECTOR. Es aixís.
LLUIS. Veyéu si ha mort en Rafel
de lo mateix.
RECTOR. Vritat tot.
LLUIS. Veyéu si havéu dít un mot
d' aixó, á ningú, per recel,
y, si encara dientvos tant
vostre cor no, pot admetre,
miréu si 'l llegí esta lletra
prova qu' ho vá fer D. Joan.
(Donantli una carta que 'l Rector llegeix ab frenesí.)
RECTOR. «Amich Lluis: desd' aquest dia
«mòn ódi tapa una llosa;
«ja no 'ns vindrá á fer mes nosa
«lo doctor Vicens Garcia.
No; no ho crech... La lletra n' es
de quant lo cas vá passar;
volentvos vos d' ell venjar...
l' hauriau duta desprès.
¡Com tant temps sense dí un mot
si es que tal intent duguesseu!
LLUIS. Per çó jo, perque 'm creguesseu,
m' he posát franch ans que tot.
D' ell me volia venjar;
jo aquí la carta tenia,
y, ab tot, sempre 'm contenia
perque, darla, era matar.
Mes avuy que 'l mèu rencor
ha sabut, per sort fatal,
qu' en lo gran certámen real
ell es mòn competidor,
y que 'l Jurát indecís
está sobre quín premia...
Lo cor m' ha dít qu' ell seria.
Temo que, com sempre, aixís
me venci, y veyent ja d' ell
la gloria gran y l' honor
de guanyar la rosa d' or,
la enveja 'm dòna un consell

y las joyas de valer.
hi ha amagat un caballer
dels dos que sòn arribats.
Ja sabréu desprès perque
á tot aixó se 'm obliga.

María. No cal; ja basta que 'm diga
qu' aixís ho vol sa mercé.

Rector. Féume lo favor, si us plau,
de que, fins que salvá 's puga,
sigueu vòs la que li duga
lo precís. Aquí hi há la clau. *(Dantli.)*
Si acás lo Doctor vinguès
á registrar, no mentirli;
mès lo secrèt no heu de dirli
ni qu' un tresor vos donès.
La cofiansa que 's tè en mí
no pot esse una mentida,
y daréu... primer la vida
que 'l caballer qu' hi ha aquí.

María. Tot resant per en Rafel
aquí 'l guardo.

(Y prenent una cadira la posa al devant de la capella y s' hi assenta, com volentlo amparar ab sòn cós.)

Rector. Torno aviát. *(Se 'n vá.)*

María. Primer que haverlo entregát
anirè ab mòn fill al cel.

ESCENA XVII.

MARIA, lo DOCTOR, l' ALCALDE, homes armats.

Doctor. ¿Quí hi há assí?

María. (¡Ah! Homes armats.)

Doctor. Dèu vos guart, la majordona.
¿Lo Rectò?

María. Ha surtit fá estòna.

Doctor. A tot venim disposats.
No us neguéu á res, María,
puig ho fém en nom del rey.

María. ¿Y qué vol de mí la lley?

Doctor. Un home qu' aquí hi havia.

María. En vá trovárl' preteneu,
si en contra l' ordra se 'm dòna.

Doctor. Si us hi neguéu, majordona,
registrarém.

María. Registréu.

(Lo Doctor col-loca dos centinellas á la part de fora del fondo, se 'n entra ab l' alcalde y la partida á registrar per una porta lateral, y, quant ja es dins, D. Lluis, que surt cautelosament, vá cap á María.)

ESCENA XVIII.

MARIA, D. LLUIS, centinellas al foro.

LLUIS. ¿Sabéu, María, 'hont s' amaga?
MARIA. Sí; mes no 'l vull entregar.
Sa mercé 'l vol amparar,
d' algun benefici en paga,
y m' ha dit que jo 'l guardès;
m' ha dit:—Salveulo, Maria,—
y, aixís, no l' entregaria
ni que la vida 'm costès.
LLUÍS. Mal, si diheu axió ab tal fé,
sabréu perque se 'l demana.
MARÍA. Si 'l senyor Rector m' ho mana
jo no dech saber per qué.
LLUIS. ¿Mes, sabéu que 'l vostre fill
ha mort?
MARÍA. Reso, per ell ploro,
y guardo, mentres l'anyoro,
á quí dech, de tot perill.
LLÜIS. ¿Mès vos sabéu cóm ha mort?
MADÍA. De mort dolsa, resignát.
LLUIS. No ho creguéu, nó. ¡Envenenat
y malehint la sèva sort!
MARÍA. ¡Fill mèu! *(Crit esglayat.)*
LLUIS. A dins las entranyas
duhent lo foch que 'l consumia
mes ardent, que 'l qu' obriria
volcans en vostras montanyas.
MARÍA. ¡Oh! ¡Nó!
LLUÍS. Vos parlo ab lo cor.
MARÍA. ¡Mès si 'l Rector fá un instant!...
LLUIS. Mossen Vicens es un sant
y paga 'l mal ab amor.
Ell sab qu' han mort vostre fill
y sab que 'n dú la mort ell,
y el cor li dòna 'l consell
d' al vil salvar d' un perill.
Mès vos, si sòu una santa,
tambè sòu mare, y sabéu
qu' al assessí salvaréu
qu' ha comés un crim qu' espanta.
¡Qú' al vostre fill vos ha prés!
MARÍA. ¡Fill mèu! ¡Fill mèu del mèu cor!
LLUIS. ¡ Com podéu pagá ab amor
al quí us robá lo sèu bes!
MARÍA. ¡Oh! Nó, nó:—¡Aquí, aquí!
¡M' ha fèt á trossos la cor!
Veníu. ¡Porteulo á la mort!

(Lluís gosa. Quant María tè la clau á la má y vá á obrir la capella, apareix lo Rector.)

ESCENA XIX.

Los mateixos, lo RECTOR, y desprès lo DOCTOR, l' ALCALDE y homes armats.

RECTOR. ¡María!
LLUÍS. ¡Oh! *(Retirantse contrariát.)*
RECTOR. ¿Vòs?
MARÍA. Jó, sí. *(Ab enteresa.)*
RECTOR. M' heu jurat que 'l salvariau.
MARÍA. Al mèu fill ha dat la mort.
RECTOR. De ell la porto en las entranyas
y allí, ab tot, lo guardo jo.
MARÍA. ¡Sò una mare!
RECTOR. Sòu cristiana.
MARÍA. ¡Al fill venjo!
RECTOR. Dèu no ho vol.
MARÍA. ¿Qué faig, donchs, contra l' infame?
RECTOR. Lo qu' al cel demaném tots.

(En aquest moment, los escolanets, acompanyats per l' orga cántan la part del Pare nostre qu' ab veu imponent repeteix lo Rector.)

«Perdoneunos com nosaltres
perdoném nostres deutors.

LLUÍS Y MARIA ¡Oh!

(Abaixant lo cap imposats per la veu del Rector, al mateix tèmps qu' á María li cau á terra la clau, y apareixen á la porta 'l Doctor, l' Alcalde y homes armats.)

DOCTOR. ¿Aquí heu dit? ¿Ahont? Digueumho,
si teníu al crim horror.

(María vá á respóndrer; mès, imposada per una mirada del Rector, diu:)

MARÍA. Nó, nò; ho creya, m' enganyava;
podéu mirar, no és en lloch.

(Lo Doctor dòna una mirada profonda á María com per penetrar si es que l' enganya, mira per tòt, y diu:)

DOCTOR. Veníu ab mí; no hi ha dupte,
ha fugit saltant per l' hort.

(Y se 'n vá ab los sèus. Lo Rector que no respirava d' ansietat, vá á María, y, estrenyentli la má ab espansiò, diu:)

RECTOR. ¡Oh! ¡Gracias, gracias, María!
MARÍA. ¡Fill mèu!

(Mirant al cel y cayent desesperada en una cadira áhont lo Rector corra á consolarla, mèntres D. Lluís, qu' ha vist la clau á terra, diu, cullintla:)

LLUÍS. (Vejam si puch jó.)

(Se 'n vá. Lo coro d' escolans encara dura, y cau lo telò.)

FÍ DEL SEGÒN ACTE.

ACTE TERCER.

La mateixa decoració.

ESCENA PRIMERA.

Lo RECTOR.

(Assentát y acabant de llegir una carta.)

Rector. Cad' hora mes que de vida
en aquest mòn vaig contant,
menos me dol que de menos
la tinga ja de contar.
Cad' hora vaig sabent cosas,
que 'm fán mes lo viure odiát...
Cosas.,. que jo no voldria,
haverlas sabudas may.
Bè d' aixó sòn bona mostra
D. Lluis avuy y D. Joan.
Sabentne tant, no sabia
encara d' ells prou maldats.
Frey Felix, Lope de Vega
m' escriu ara, y aquí hi ha
la prova de fins ahont porta
aquest sentiment malvat;
bè podria jo ara, usantla,
dá á D. Lluis un cop mortal...
No... esqueixada igual que l' altra
de D. Joan seria ja,
sino fòs que lletra escrita,
per lo geni colossal
que la «Estrella de Sevilla»
al sigle d' or ha donát,
s' ha de conservar com joya
de valor no comprés may.
Vaig á guardarla, 'hont se guardan
per mí 'ls recorts mes sagrats.
(Se 'n vá pe 'l fondo.)

ESCENA II.

BENET, MARÍA.

BENET. Bonas tardes y bon' hora. (*Un per cada costát.*)
MARÍA. Bonas y santas, Benet.
BENET. Ja tinch guarnít l' altaret,
y tot está apunt per l' hora.
Jo tinch lo roquet planxát;
l' Eudalt durá un vestít nou,
l' Anjeleta, no 'n tè prou
que, tota s' ha empolainát;
y, si ella surt y ho rumbeja,
com pot, per 'quí á Vallfogona,
no queda ni una minyona
que no se 'ns mori d' enveja.
MARÍA. Es clar... no pots descuidarte,
los casém demá passát.
BENET. ¿Y com es que tant aviát?
MARÍA. D' aixó volia parlarte.
BENET. ¡Ah! ¿Es dir que sabéu perque?
MARÍA. No mes sè qu' avuy m' ha dit,
que tè de ser tot seguit
y, jo, crech á sa mercé...
—No vull tristesa, vá dir.
—¡Qué hi farém! Fora tristesa.
—La noya ha de ser promesa.
—Qu' ho siga. Hi vaig convenir.
—Enviéu propis als parents,
per fè avuy las esposallas,
enviemhi, y, com tú, que callas,
jo callo y cumplim atents.
BENET. ¿Y en sent los parents aquí,
las esposallas? (*Saltant content.*)
MARÍA. (Ja hi gosa.)
BENET. ¡Jo no he vist may una cosá
qu', ab mes gust, fassi per mí!
* De primè avisan los propis,
per las casas y masías,
á germáns, oncles y tias;
desprès la casa fá acopis
de virám, arriban tots
y, al poch de fer l' arribada,
la parentela assentada
* fá una rodona, y, pochs mots.
Lo promés posa l' anell
á la promesa, ella vá
y, portantla ell de la má,
vá seguint lo rotllo ab ell.
Un, qu' al costat vá ab un ciri,

los vá acompanyant y, aixís
qu' ho han vist ja bè 'ls cinch ó sis,
tothom qui vulga qu' hi tiri.
¡Ella séu, s' espera y... ala!
Para aixis lo devantal,
y, quí un bano, quí un didal,
tothom quí vol li regala.
Aixis se segueix la moda;
l' endemá un dinar ben gras;
desprès cad' hú á n' al sèu mas,
y, aixis que fá un any, la boda.

MARÍA. Mes aquí just fará un dia.

BENET. ¿Y no us dòna que pensar?

MARÍA. Quant sa mercé ho vá manar,
senyal qu' així 'ns convenía.

BENET. ¡Ah! Això es vritat.

MARÍA. Donchs callém,
y que sigan ben ditxosos.

BENET. ¡Ah! Que n' hi haurá d' envejosos.

MARÍA. Es lo qu' ab ella temém.

BENET. Deixeuho corre... anirá
per quant me 'n fán ser á mí.

MARÍA. ¡Oh! ¿Y tú tens enveja?

BENET. Si.

MARÍA. Doncas tè la curará,
l' escoltá al senyor Rector.
Si tú 'ls sèus consells preciosos
sents, parlant dels envejosos,
tè la treus tota del cor.

BENET. ¡Díu que 'ls que tenen enveja
sòn dolents!

MARÍA. ¡Ay fill! Y tant.
Sòn uns malvats que no fán
si no mal á quí 'ls rodeja.
No ho sigas. Sense repós,
no tenen may ni un sol gust;
lo bè 'ls hi causa disgust,
lo mal los dòna gust gros,
no mes qu' ab la pell y l' os,
com si 'l mòn els fòs estret,
lo neguít del mal aquet
no 'ls deix véurer que bè estigas.
No ho sigas, Benet, no ho sigas;
no vulgas serho, Benet.
Si senten alabá algú,
ja 'ls veus tristos de seguida:
no n' he vist un en ma vida,
trovant res bó de ningú.
Creuhen qu' á lo que tens tú,
ells hi tenen mòlt mes dret.
¡Uy! ¡M' agafa com un fret,
de pensar que tú t' ho digas!

No ho sigas, Benet, no ho sigas.
per Dèu no ho sigas Benet.
Es tant tonto 'l sèu orgull,
qu' á ré en merit los subjecta:
mes, en trovant un defecte,
ja no hi veuhen de cap ull.
¿Veuhen un bè?—Jira full.
¿Veuhen un mal?—Es aquet.
Lo que 'ls tè 'l cor mes estret,
es que tu gosis ó rigas.
No ho sigas, Benet no ho sigas.
Per Dèu no ho sigas Benet.
Per ells no hi ha respectát,
per més que tant ho deu ser,
ni la bondat, ni 'l saber,
ni la virtut, ni la edat;
per ells tothom es malvat;
ells tenen tot lo perfet.
D' insultarte ells tenen dret,
tú, cuidado que re 'ls digas.
No ho sigas, per Dèu, no ho sigas,
no vulgas serho, Benet.

ESCENA III.

Los mateixos, Lo RECTOR.

(*Que havent sentit los últims versos de María, diu:*)

Rector. ¿Si li havéu dát vostre cor,
com podrá serho María.

María. Jo li he dít com ho sabia;
ell t' ho esplicará millor.
(*Y besant la má al Rector, se 'n vá.*)

Rector. No, Benet, t' ho esplicare
ab frase menos entesa.
¡Quí tinguès la sensillesa,
que la teva mare tè!

Benet. Donchs jo ho feya perque creya
qu' això de ser envejòs,
segons perque y lo que fòs,
encara es bó; per çó ho feya.
Un cop vaig sentí á Cervera,
tocant mòlt bè, un campaner;
jo vaig dir:—Tú ho has de fer
tambè d' aquesta manera,
y, aprenentne ab aficiò,
vegi quí millor volteja.

Rector. D' això no se 'n díu enveja.

Benet. ¿No?

Rector. Això 's díu emulaciò.
Y això es, fill, un sentiment,

que, sentintlo bè y constant,
pot arribá á fer mòlt gran.
fins sent petit lo qui 'l sent.
La enveja es que, al reparar
que tocaba ell mòlt millor,
l' haguesses tirát, traidor,
daltabaix del campanar.

(*Lo senyor Rector beu.*)

Benet. ¡Oy qu' ara qu' ho veig!
Rector. (*Quedantse ab lo got en la má.*) ¿Qué hi há?
Benet. Encara que no m' escaiga...
¿Com es que beu tanta d' aiga?
Rector. (¿Qué li dirè?)
Benet. ¿Per qué ho fá?
Rector. Perque tinch set de justicia,
de virtut y de vritat,
set de véurer la bondat
abatent á la malicia.
Y com que, fins que 'l cel caiga,
no ho veurém ni tú ni jo;
ja que no puch véure aixó,
y en tinch tanta set, bech aiga.
Benet. ¡Ah! Per çó no ho entenia.
Rector. Bè... ¿Y que tal tots los parents?
Benet. ¡Arriban mes diferents!
Rector. ¿De debó?
Benet. ¡Uy! Ningú ho diria.
¿Se recorda d' en Pau?
Rector. Massa.
Benet ¿Sab tant llarch y prim del coll?
Doncas ara hi porta un goll
que ni aixis, si vol, li abrassa.
¿Sab que sempre feyam bulla,
de lo gras qu' era 'l padrí?
Doncas ara, fentli així,
si vull, hi enfilo una agulla.
¿Sab que la Rosa era blanca?
Donchs ara ha tornát morena.
¿Sab qu' en Pau passava ab pena?
Donchs es rich que res li manca.
Es dir qu' ab quatre ó cinch anys,
tots aquets nostres parents,
han tornát tant diferents,
y han fet cambis tant estranys,
que, veyent al magre gros,
y gros lo qui estava magre,
y trempát aquell del poagre,
y el qu' estava bó ab dolòs,
dich que, si l' ordra se 'ls dòna,
d' aquí cinch anys, de torná,
tornan ruchs, qu' es lo qu' hi ha
mes diferent de persona. (*Se 'n vá.*)

ESCENA IV.

Lo RECTOR.

¡Ja, ja, ja! ¡Quín bon humor
y quín riurer! ¡Quí ho diria!
Com contrasta sa alegria
ab la pena del mèu cor.
Y ab tot... ¡Cá! Ningú ho dirá.
¿Quí, llegint los mèus escrits
tant jovials... Tant aixerits,
qu' estiga trist pensará?
—¡Dòna alegria á n' als altres,
y ell no está alegre!... ¡Follia!
Donchs sí... no tinch alegria
y vos la he dada á vosaltres.
A dojo la vaig dá així,
perque en gros creya tenirla;
y, com que vaig repartirla,
no 'n vaig deixar gens per mí.
Per çó quant, si á llum se dòna,
vejáu ma historia lo qu' es,
veuréu quant mal heu comprés,
al Rector de Vallfogona.
Mes, per si l' últim instant
poguès venir de la mort,
acabar vull lo recort
pe 'l rey que m' estima tant.
Es la poesia que mes
m' ha enternit, vaig á deixarla
repassada ans de firmarla,
per si algun descuit hi haguès.
(*Estén la poesia, suca la ploma, y, puntuantla, llegeix:*)
«Desd' est catafalch incógnit
«en que, condemnat á mort,
«de la inexorable parca
«espero 'l terrible colp.
«Desd' aquí, Senyor, intento
«tirarvos fletxas d' amor,
«si bé la má, poch versada,
«tem no acertarvos al cor.
(*L' actor podrá anar llegint de la poesia tot lo tros que li sembli, mentres vegi que no pesa al públich.*)

ESCENA V.

Lo RECTOR, D. LLUIS.

LLUIS. Senyor Rector.
RECTOR. ¡Ah!
(*Deixant la ploma y alsantse.*)
LLUIS. ¿Escribíau?
RECTOR. Repassava l' últim cant.
LLUIS. ¿Y tindréu per mí un instant?
RECTOR. Ja esperava que vindriau,
LLUIS. Vos he buscát jo tambè,
y es per demanáus perdò
de lo que, ab mala intenciò,
ahì obcecát váreig fè.
Després ho he meditát;
he vist la vilesa nostra,
he comprès fins ahont la vostra
grandesa avuy ha arribát,
y, tancant l' odi á 'n al cor
y la enveja que tenia,
sols, si puch, vull, á n' al dia,
pagá á D. Joan ab amor.
RECTOR. ¿Voléu dir? (Quí no 't conegui
que 't compri. No ho crech.)
LLUIS. Y tant
que per salvar á D. Joan,
vull ja fer tot quant se degui.
RECTOR. ¿Y per fè aixó qué voléu?
LLUIS. Que 'm deixéu veure á D. Joan.
RECTOR. Fins que lliure 'l deixarán,
may, podent jo, lo veuréu.
LLUIS. ¿Receléu tal volta?
RECTOR. Sí.
Conech al home, y compéndrer
podèu, sèns qu' us dega oféndrer,
que 'l recel es just en mí.
Sabent l' odi y la malicia
ab que venjarvos voléu
¿quí 'm díu que no 'l demanéu
per donarlo á la justicia?
LLUIS. Jo, que, de tot penedit,
vull ab amor correspóndrer.
RECTOR. ¿Vos? Vos no podéu respóndrer
de lo que fá un quart heu dít.
Cóntan d' un gall caballer,
que, per mès apiadarlo,
un dia vá aná á trovarlo
la guinéu al galliner.

¡Malalta!... ¡Ab la qua baixa!
—¡Bon gall, vá dír, jo sò morta,
y, ó bè tú m' obras la porta,
ó el fustè 'm fará la caixa.—
Lo gall, qu' era un gall de bè,
s' en vá apiadar desseguida,
y, per salvarli la vida,
la vá fè entrá al gallinè.
Y ell fentli co-coch, co-coch,
y 'ls pollets pi-piu pi-piu,
la ván tornar, com se díu,
de mort á vida, dins poch.
La guinéu, qu' així ho vá véurer,
de tot vá quedar agraida,
y vá jurar, enternida,
dihent al gall qu' ho volguès créurer,
qu', un cop ben bona y ditxosa,
pagaria 'ls favors fèts
respectánt als sèus pollèts
y á la gallina, sa esposa.
Lo gall ho vá crèure així.
La guinéu, ben persuadida
de que no deya mentida,
una tarde 's vá adormí,
y, somiánt qu' era guinéu
devoradora com pocas,
se menjá quants polls y llocas
vá trovar per tot arréu.
Desprès se vá despertar,
sabentli grèu, entristida;
mès ja no hi havia, ab vida,
ni un sol pollét per menjar.
Vol dir la faula, parlant,
y bè vos l' aplicariau,
que... si despert no ho fariau.
potse ho fariau somiant. (*Se 'n vá*)

ESCENA VI.

D. LLUIS, D. JOAN.

LLUÍS. ¡Oh! Per ell lo cor del home
es un llibre obert... Vritat...
Ha cregut qu' un ardit era,
y, com si 'l pit fòs cristall,
ha llegit dins mí tot l' odi
que jo volia ocultar.
¡Oh! Si... es mòlt cert; vull venjarme.
Temo que 'ls esforssos lleals
de Mossen Vicens, lo salvin,
y jo no vull que á mon pas

torni á oposarse aquest home
sempre per mí tant fatal.
¡Pensar que 'm valia indigne
de medi tant reprobát
per guanyá 'l premi, y encara
guanyarlo ell!... ¡Oh! La clau.
Jo d' allí váreig cullirla.
Si 'l Rector no suspitánt
m' haguès volgut dir ahont era
no 'l deuria ara buscar...
Ella, al voler entregarlo,
se 'n anava cap allá...
com sí fós l' altar la porta...
¡Oh! ¡Si per sort fòs l' altar!
Busquem per una motllura.

JOAN. D. Lluis. (*De dins la porta.*)

LLUIS. ¡La veu de D. Joan.
Si; no hi ha dupte... aquí 'l tenen...
Si jo poguès... ¡Ah! Aquí 'l pany...
La clau... ¡Si! L' infern m' ajuda.
Surtíu á fora D. Joan. (*Obra, y D. Joan surt.*)

JOAN. ¿No hi ha ningú que 'ns escolti?

LLUIS. No hi ha pòr; tots son abaix,
y, al sentir pujar la escala,
tornéu á dins al instant.
Parléu, ja sabéu de sempre
que sò 'l vostre amich mes lleal
y que farè, per salvarvos,
tot quant se dega provar.

JOAN. Casualitats qu' un fanatich
diria providencials.
Vos, de la marquesa d' Haro,
l' aventura singular
coneixéu, y prou vos consta
lo mòlt que se n' ha parlát.
Donchs, pera desditxa mèva,
lo sèu pare, desterrat,
sufreix aquí son desterro.
Ahí ab ell me vaig trovar;
vám crusá al punt las espasas,
nos vám bátrer al instant,
y, pera desditxa meva,
vá desarmar lo mèu bras.
—Ja veyéu que vostra vida,
va dír, la tinch en mas mans;
mès firméu axió que l' honra
y la ditxa 'm pot tornar,
y anéu allá hont lluny no us veji,
si haig de calmar mon afany.
¡Com puch firmar una prova
que 'm deixa aixís deshonrat!

LLUIS. (Per çó que vull que 't deshonris,

es que tú l' has de firmar.)

JOAN. Vaig dír que no; mes, á posta.
y amagats ja, pe 'l sèu plan,
darrera una mareselva,
que tapa un encanyissát,
hi havia 'l batlle del poble
y sis homes, jo, al instant
qu' ell los vá fer senya, al véurer
que no havia de firmar...
arrenco á córrer, me 'n pujo,
lo rectò alli 'm vá ocultar,
y aquí estich desd' allavoras
lo resultat esperant.

LLUIS. ¿Y qué penséu fer?

JOAN. Per çó era
qu' us desitjava parlar.
Fujir...

LLUIS. Ha voltat la casa
lo batlle d' homes armats.

JOAN. ¿Que fém donchs?

LLUIS. Jo... firmaria
lo document.

JOAN. ¡Oh!

LLUIS. ¿No?

JOAN. May.
Es una lletra qu' esplica
que tot lo que vá passar
vá ser una infamia meva
convinguda ab un dels criats.
Una lletra que faria
que ja may mes presentarm'
poguès devant la noblesa
de quí sò tant estimát.
¡Primer la mort!

LLUIS. Es que penso,
segons jo duria 'l plan,
que donaria la firma
per salvarme, y... ja salvát,
tornaria á recobrarla.

JOAN. ¡Recobrarla!

LLUIS. Tinch lo plan.
Per si no podent parlarvos,
com jo m' havia esperát,
vos haguès vist, aquí 'l duya
escrit, pera que, al instant,
per senyas me contestesseu
si vos semblava acertát.
(Dòna una carta que D. Joan llegeix pera si.)

JOAN. Deixéu qu' al punt lo llegeixi.

LLUIS. (Ja 't tinch á dintre del llás.
¡Ah! Tú vás jurar un dia
que m' havias d' enfonsar.

Tú vás aná á ser l' obstacle
sempre á ma gloria oposát
Devant de la cort tos versos
ván á n' als mèus superar;
tas comedias á las mevas
han vençut en los corrals;
la rosa d' or guanyas ara
que jo debia guanyar...
¡Oh! Aquesta rosa tè espinas
y ara al cor se 't clavarán.)

Joan. ¿Y vòs vos veyéu ab forsa
per portar tot aixó á cap?

Lluis. Ni cap forsa 's necessita
tal com veig y ho tinch pensát.

Joan. ¿Mès y si jo firmo y passa
que no haguesseu vos lograt
apoderarvos de l' Angela?

Lluis. No firméu fins que senyal
vos fassi ab un corn de cassa
y, en havent firmát, allá.

Joan. Tanquèu donchs, y en vos confio.
(*D. Lluis lo tanca y diu joyòs:*)

Lluis. Ja has caigút á n' al parany.
¡Ah! ¡'Ls dos nuvis! Primè al batlle
y desprès ells al instant.
(*Se 'n vá pe 'l fondo.*)

ESCENA VII.

EUDALT, ANJELETA.

Anjela. ¡Donchs jo, alt, me 'n dono vergonya!
(*Ab un cantaret.*)

Eudalt. ¡Donchs jo no 'l vull sentir baix!
Jo sempre he vist que la noya
que 'l dia que s' ha casát
ha dit lo sí sens sentirse,
ha donat mòlt qu' enrahonar.
—L' un: Si se 'n dará vergonya!
L' altre:—No 'l deu estimar.
L' altre:—La casan per forsa.
Y jo, que sè qu' es vritat
que tú 'm vols y jo t' estimo,
no vull donar qu' enrahonar;
com si aprenguesses de solfa:
un *síii* ben dit y ben llarch.

Anjela. ¡Donchs qué 't dirè, si estich certa
que quant jo 'm veurè al devant
tanta gent, de sofocada
no gosarè ni á parlar!

EUDALT. ¡Ditxosa jent y vergonya!
¡Quin génit tens mes estrany!
ANJELA. Si... Tú 't pensas que casarse
es bufá y fè empollas.
EUDALT. ¡Ja!
Ja sè 'l que 's casarse, tonta.
ANJELA. Donchs costa mòlt.
EUDALT. Es vritat.
Mes, esforsanthi una mica,
si tú vols dí 'l si ben alt,
podrás dirli.
ANJELA. Prou. *(Deixa 'l canti á terra.)*
EUDALT. *(Li posa un anell.)* Probemho.
L' anell ja tè l' he posat.
Veurás: tú fès la pregunta
qu' aquí ha de fè 'l capellá,
y, desprès, jo faig la teva
per aná ab mes claretat.
ANJELA. Tú Eudalt. ¿Vols l' Angeleta
per esposa?
EUDALT. ¡Si!... ¿Que tal?
ANJELA. ¡Ay! ¡Quin susto!
EUDALT. ¡Mes tú digas
que no te l' he dit ben clar!
Ara á tú. Vejam.
ANJELA. Pregunta.
EUDALT. Y pensa á no dirlo baix.
ANJELA. Pregunta. *(Revestintse de valor.)*
EUDALT. ¿Tú, Anjeleta,
vols per espòs á l' Eudalt?
ANJELA. Si. *(Tant baix y avergonyida que no 's sent.)*
EUDALT. ¿Cóm?
ANJELA. Si. *(Encara mes baix.)*
EUDALT. Ni gota 't sento.
¡Bo! *(Apareix Benet)*
ANJELA. ¿Qué?
EUDALT. Que vè á destorbar.
(Y los dos se jiran d' esquena á Benet qu' entra pe 'l fondo.)

ESCENA VIII.

Los mateixos, BENET.

(Que entrava correns y s' atura al véurer lo canti á terra.)
BENET. ¡Bó! ¡Jo 'm torno boig buscantlo
y ells lo tenen aquí al mitj!
(L' aixeca y, al sospesar que no hi ha aiga, diu:)
¡Si no hi ha una gota d' aiga!
¿Angeleta, no ho has vist?
(Anant cap á n' ella, ab lo canti.)

ANJELA. No ho sè,
BENET. ¿Que te l' has beguda?
(*Anant á Eudalt.*)
EUDALT. No ho sè.
BENET. ¡Bò! ¡Bè! ¡Ja renyiu!
Ben fet; y mentres vosaltres
vos estéu aquí, nyich nyich,
vé 'l senyor Rector, vol aiga,
y, sabent, com ja t' he dit,
que li agrada ben jelada,
la tè de béurer d' aquí,
calenta com la que posa
per afeitá 'l barbè xich.
ANJELA. ¡Ay! Tè rahò... Anem, acompanyam.
EUDALT. No, no; ja ho sabs, jo no hi vinch.
ANJELA. Y jo no t' hi necessito.
EUDALT. Adèu.
ANJELA. Adèu. (*Pren lo canti y se 'n vá.*)
EUDALT. Ja hem renyit. (*Se 'n vá.*)
BENET. ¡Uy! ¡Quín renyir! ¡Uf! Al menos
durará quatre anys ó cinch.
(*En aquest moment torna á surtir Eudalt que vá corrent cap allá ahont ha anat Anjeleta.*)
¿Ahont vás?
EUDALT. A la font ab ella. (*Se 'n vá.*)
BENET. ¡Je, je, je, je! ¿Qué us he dít?

ESCENA IX.

BENET. D. LLUIS.

LLUIS. Benet.
BENET. ¿Qué hi há?
LLUIS. ¿'Ls dos promesos
no eran fá mòlt poch aquí?
BENET. Si corra tè de trovarlos
qu' encara no haurán surtít.
LLUIS. ¿Ván á la font?
BENET. Així ho sembla.
LLUIS. Donchs vaig ab ells.
BENET. Cap als pins.
LLUIS. Entesos.
BENET. ¡Ah!
LLUIS. Digas.
BENET. Si ara
los trovès fentse xiu xiu,
ó guarnit ell lo cap d' ella
de violas ó llessamins,
ó fentse alguna caricia,
no 'n fassi cas.

LLUIS. ¿Per qué ho dius?
BENET. Perque fá mòlt poca estona
qu' han acabát de renyir.
LLUIS. ¡Ja ja ja ja!! No 'n tinch ganas
y fins no tenintne rich.
BENET. ¡Ah! (*Tornant á surtir atrefegat.*)
LLUIS. ¿Qué tens?
BENET. Re... un altra cosa
que m' han dít que li haig de dir.
Com que fá anys qu' á Vallfogona
no véyam senyors tant richs,
ne parlavam á la plassa,
quant, tot d' una, tè sentím
un toch de corneta y baixa,
d' un caball qu' arriba allí,
un vestit com un dels patges
qu' ab sa senyoria he vist,
qu' era, per sa senyoria,
un corréu ecsprès.
LLUIS. ¡Per mi!
(¡Oh! ¡La ordre que vaig donarlos
si 'l premi se 'ns concedís!!...)
BENET. Díu que tambè porta lletras
pe 'l senyor Doctor, y díu
que no vol dú aquí la vostra
perque D. Joan es aquí. (*Se 'n vá.*)
LLUÍS. ¡Oh! ¡Será que la sort vulga
lo mèu plan arrodonir!
¿L' Anjeleta? Bè; ja abansa (*Per la finestra.*)
cap á la font com ha dít.
Primè 'l corréu, desprès ella,
lo batlle ja apunt allí...
¡Oh! ¡D. Joan! ¡De la venjansa
veig ja aprop l' instant felís. (*Se 'n vá.*)

ESCENA X.

Lo RECTOR, lo DOCTOR.

RECTOR. Jo anava ara á casa vostra. (*Entrant pe 'l fondo.*)
DOCTOR. Doncas jo á la vostra vinch.
(*Surtint per la dreta.*)
RECTOR. De que com una honra ho tinch
lo mèu goig vos dòna mostra!
Prenéu sitial.
DOCTOR. (*S' assentan*) Com volguéu.
¿Com ans d' amich la má 'n dòna
lo Rector de Vallfogona?
RECTOR. Igual qu' abans. (*Encaixant.*)
DOCTOR. Donchs...
RECTOR. Parléu.

Doctor. Com sempre providencial,
la casualitat ha fet
que jo us poguès dí un secret
portant aquí un criminal.
Fujint l' ocultareu vos;
jo, creyent que pe 'l jardí
hauria fugit ahí,
vaig surtir ja recelòs.
Mes lo poble está voltát
y ell per re ha surtít del poble;
per mentir sòu massa noble.
¿L' ocultéu vos?

Rector. Veritat.

Doctor. Bè... Mogút á compassiò
no l' entreguéu, y no 'm supta,
la vostra missiò, sens dupte,
es la de pau y perdò.
Mes jo avuy, ja mes calmát,
he pensát vení á esplicarvos
quí es ell, y així arrancarvos
tot sentiment de pietat.

Rector. Per gran que siga la ofensa
dupto que may ho logréu,

Doctor. ¿Probemho doncas?

Rector. Probéu.

Doctor. Lo cas ab ditxa comensa.
Una cura prodigiosa,
feta ab fortuna, enaltit
vá deixarme ab fama honrosa,
tres anys desprès que ma esposa
havia mort en Madrit.
Pare amant, jo, per ma filla
volguí tanta honra en mòn nom,
y ella, de mòn nom pubilla,
brillava honrada, com brilla
aquí hermosa per tothom.
Bonica y rica no es raro
que tinguès aduladors,
y, en sòn cor buscant amparo,
lo noble Marqués de l' Haro
s' hi casá, inspirantli amors.
Quant una nit... la nèu queya
jelant l' alé quant surtia,
ma filla malalta jeya,
y el Marqués á ser s' esqueya
aprop del rey, com debia.
Al ser mitja nit passada
torná á casa, y lo primer
que vá trovar sa mirada,
vá sè una corda penjada
de desde 'l balcò al carrer.
Presa d' un mal pensament,

puja correns, entra á casa,
passa á la cambra al moment
de sa esposa, y véula jaent,
quant troba al pas una espasa.
Per la xifra que tindria
cicellada, conegué,
sens dupte, de quí seria,
quant llensá un crit d' alegria
y surtí ab ella al carrè.
Un criat, qu' ab ell vá baixar,
vá sentir com s' insultavan
ab quí 'l carrè 'l vá esperar,
y allí 'ls sentí anomenar
lo lloch per 'hont se citavan.
Sabut per los altres criats
anaren prompte á avisarme,
y, los menos trastornáts,
de bon cel per ell portáts,
cap ahont aná ván portarme.
Per la nèu petxada guiantnos
nos interném en un bosch;
hi entrém ja com recelantnos
y l' un al altre mirantnos,
quant brilla acer en lo fosch.
Al brill vá seguir lo drinch
que fá 'l tocar una espasa
ab un altre espasa:—¡Vinch!
vaig cridá ab cuanta veu tinch
y sento: —¡Ay! ¡Mòn nom! ¡Ma casa!
Era la veu del marqués
al temps que d' un cos que queya
vám sentí 'l soroll, y, estés,
ja en lloch de sentir d' ell res
vám sentí un' altre que deya:
—Fins avuy per tú humiliát
m' he vist devant de la cort;
avuy de tu m' he venját;
t' he mort, y t' he deshonrát,
que es pitjor qu' haverte mort.—
Un dels criats vá perseguirlo;
mes en vá: jo ab lo marqués
me vaig quedar, y, al tenirlo
retornát per acondnirlo,
lo vám dú á casa entre 'ls tres.
No era mortal la ferida
y vá curar; mes, pensant
que vá ser sa honra escarnida
per una esposa envilida,
ni 'ns volguè escoltá un instant.
Ab tot aixó jo al marqués
may cap proba poguí dar,
y, un dia, sens dirnos res,

se 'n aná, ab un criat dels tres,
á Flandes, á guerrejar.
Mentrestant lo deshonor
sabè 'l rey del quí estimava,
y, per aumentá 'l dolor,
vám cáurer de sòn favor,
al temps que mos desterrava.
Buscant un poble olvidát,
aquí vám venir, y un nom
qu' era en la cort deshonrát,
ocult aquí, bè ha probat
lo qu' era honrát, á tothom.
Mes no basta. Ennamorada
mes ma filla cada dia,
escriu... y no es contestada,
y, aprop del riu assentada,
la veig loca 'l millor dia.
¡Y avuy, qu' al fí brilla pura
la vritat, y, ab lo traidor,
jo puch secar sa amargura,
y retornar sa ventura,
y recobrar mon honor!...
¿Voléu que dega imposarme,
el que 'l guardéu vos aquí?
¡No! ¡Jo no dech deturarme,
ni que 'l llamp qu' ha de venjarme,
me calsini ab ell á mí! (*Pausa.*)

Rector. ¿Y perque ahí tot seguit,
no 'l váu coneixe al sentirlo?

Doctor. Perque jo, com vos he dit,
no mès l' havia sentit,
mès lo quí vá perseguirlo,
á la claror de la lluna,
vejè bè sa fesomia,
y hem vá dar senyas, qu' un dia,
vaig apuntar, per fortuna,
per si trovarlo podia.

Rector. Verdaderament, Doctor,
m' ha conmogút lo qu' heu dít,

Doctor. Donchs entreguéume al traidor,
y hem tornéu vida y honor.

Rector. A tot estích decidít,

Doctor. A entregarlo.

Rector. A retornarvos
vostra honra y vostra ventura,
si prometéu contentarvos
ab aixó, y no venjarvos,
derramant sa sanch impura.

Doctor. Aquí vos deixo la prova, (*Donantli un plech.*)
qu' ell deu firmar, si la firma
prou venjansa ma ira trova,
ja, que, sí 'l qu' ha fet reprova.

ell sa deshonra confirma.
Rector. ¿Y prometéu procurar
que lliure surti del poble?
Doctor. Si ell la honra me vol tornar,
fins lo prometo amparar.
Rector. ¡Oh! ¡Teníu lo cor mes noble!
Doctor. Vaig donchs á fer lo precís.
Rector. Retiréu la gent armada,
que tè la casa voltada,
y, en haventho fet aixís,
tindréu la prova firmada.
Doctor. Desd' aquí la ordre darè.

(*Se'n vá á la finestra y fá com si fès senyas á jent de baix perque se 'n vagin. Lo Rector l' ha seguit, y com si al lluny vegès alguna cosa en lo carrer díu:*)

Rector. ¡Ah! ¡Qué veig! (*Alarmát*)
Doctor. Ja tots se 'n ván.
Rector. ¿No es vostra filla que vè?
¡Ella riallera!... ¿Qué tè?
¡Com la embarga goig tant gran!
Doctor. ¡Oh! ¡Lo que 'l mèu cor me deya!
Rector. ¡Si sols coneix l' amargura,
com vindrá aixís!
Doctor. (*Desesperát.*) ¡Jo ho preveya!
¡Ja 'l desconsol en que ceya,
m' anunciá tal desventura!
Rector. ¿Voléu dír?
Doctor. ¡Que la rahò sèva
s' ha trastornát!
Rector. ¡Oh! ¡Senyor! (*Al cel.*)
Doctor. ¡Oh! ¡Jo la perdrè ab la tèva!
Rector. ¡Corréu, Doctor!
Doctor. ¡Filla mèva!
¡Filla mèva del mèu cor! (*Se 'n vá.*)

ESCENA XI.

LO RECTOR. MARÍA.

Rector. ¡Pot ja portar mes desditxas,
aquesta passiò fatal!
María. Senyor Rectò.
Rector. (Un' altra víctima
del sèu verí condemnat.)
¿Ahont anéu, María?
María. A véurer
lo caballer que voldrá.
Rector. Jo 'm creya que no hi anavau,
perque sabent lo passat...
María. Era perque de la porta

n' havia perdut la clau;
mes, ajudantme á buscarla,
D. Lluis me la ha dada abaix,
y ara vaig á dins á véurer,
si res se li oferirá.

Rector. ¡Oh! ¡Sòu un ánjel, María!

María. ¡Sa mercé sí qu' es un sant!

Rector. Ningú com vos es ecsemple
de cor mès angelical.
¡Tení en vostre poder l' home,
qu' al fill vos ha envenenát,
y sufrir ansiosa encara,
per si res li pot faltar!
¡Oh! Lo quí entre 'ls ánjels regna,
sabrá premiarvos com cal.

María. ¡A fé doncbs, que, si 's premia,
á sa mercé 's déu premiar!
Pobra pajesa jo críada
entre 'ls terrossos del camp
¿qué sè, si 'l cor no m' ho dicta,
de cóm en tot s' ha d' obrar?
¿Qué pot, per mes qu' una vulga,
donár, entre erbas, lo prat,
que no sigan, lo mes, violas,
ó bè lliris montanyans?
¿Quí no veu si jo sò santa,
qu' ho fán los concells d' un sant?
Al asessí vaig trovarne,
qu' al mèu fill me vá matar,
lo mèu cor me vá dir:—¡Mátal!
Sa mercé 'm maná salvarl'
y 'l vaig salvar, y calmada,
veyent qu' així 's deu obrar,
fins l' estimo, y per ell reso,
perque conech que mès cal
resar per quí s' estravia,
que pe 'l que, bo, viu honrát.

Rector. ¡Oh! Mòlt bè... mòlt bè María.

María. Jo dich lo que 'm passa.

Rector. ¡Y tal!
¿Y avuy feu las esposallas?

María. Los parents ván arribant.

Rector. Allá hont volguéu podéu ferlas;
mes, contant, com vám quedar,
en que, olvidant tota ira,
faréu cor fort, ara vaig
una mercé á demanarvos,
que crech que no heu de negar.

María. Digui.

Rector. Obriu aquella porta. (*La capella.*)

María. Está ja oberta. (*Vá y la obra.*)

Rector. (*Cridant.*) ¡D. Joan!

MARÍA. ¿Vol pot ser?...

RECTOR. Que mentr' acaban
tots los parents d' arribar,
anéu vos sola á salvarlo;
surtíu per 'quí, y cap abaix. (*Porta esquerra.*)

(*En aquest moment apareix D. Joan á la porta de la capella.*)

MARÍA. Quant sa mercé determini.

RECTOR. Aixó si ell vos vol firmar
aquest paper, si us lo firma, (*Dantli.*)
que Dèu li dò santa pau;
mès, si no 'l firmès, crideume
y á mí me 'l dará firmat.
Jo ho faig sols perque desitjo
ni tenirli de parlar. (*Se 'n vá.*)

ESCENA XII.

MARÍA, D. JOAN.

JOAN. ¿Vos me cridavau, María?

MARÍA. No era jo; el senyor rector.
(¡Qué 's lo que 'm passa, Senyor!)

JOAN. ¿Y sabéu lo que volia?

MARÍA. (¡Oh! No 'm pensava qu' al veurerl'
renasqués tant l' odi en mi.)
(*S' ou un toch de corn de cassa, mòlt lluny.*)

JOAN. (¡Lo toch! ¡Ah! Puch dir que si.)

MARÍA. (Sa mercé ho vol... Tinch de creurerl'.)

JOAN. ¿Déyau que 'l senyor Rector?...

MARÍA. Lo plech que tinch m' ha deixat
y, al surtir, m' ha demanat (*Lulita.*)
que vos diguès, per favor...
(¡Oh! ¡No puch! ¡No puch!) Que, si
me 'l firmavau de seguida,
jo, per salvarvos la vida,
vos guiès fins al camí.

JOAN. ¿Y no puch, ans de firmar,
saber lo que 'l plech contè?

MARÍA. Com no sè llegir; no ho sè.

JOAN. Deixeumel doncas mirar.
(*María li dòna y Joan llegeix pera sí.*)

MARÍA. (¡Dèu mèu! ¡Que sento ara aquí!
Jo he dit·lo que no podia.
¡Oh! ¡No! ¡May!... Jo no debia
fer una promesa aixi.
Jo he dit al Rector, per creurerl',
que salvarlo li jurava!...
¡Oh! si... mes jo no pensava
lo que 'm passaria al veurerl'.

¡Callar y tenirlo aquí!...
L' ha mort y salvarlo encara!...
¡Oh! No, no. ¡Jo no soch mare
quant puch contenirme aixi!)

Joan. (Si no 'l poguès recobrar
me pert per sempre.) (*Per lo que llegeix.*)

María. ¡Assessí!
¡Qu' has fet del mèu fill!

Joan. ¡Jo!!

María. Si.

ESCENA XIII.

Los mateixos, lo RECTOR.

Rector. ¡María!

Joan y María. ¡Oh!

Rector. ¿Vos?

María. Si... 'l firmar...
(*Transició violenta.*)
No... no... res. Dich que s' afanyi
si á temps al lloch tè de ser.

(*Lo Rector mira á un y altre, agafa una ploma, la suca, y dantla á D. Joan, diu:*)

Rector. Firméu.

Joan. Parlemne primer.

Rector. Firméu... y qu' us acompanyi.

Joan. ¡Ella!

Rector. ¡Oh! ¡Us sembla mentida
perque assessí us deya ara!
Donchs, com á ella, á mès encara
deuréu aixís vostra vida.
Vos heu destrossat lo cor
y l' honra del marques d' Haro,
y el sèu pare es vostre amparo,
si, firmant, li deu l' honor.
Per vos duch la mort oculta,
sens en res veure esperansa,
y, per salváus, ma venjansa
dins del mèu cor se sepulta.
Per vos hi ha una mare aquí
que mort al sèu fill ne plora,
y ella es la que fins á fora
vos guiará, creyentme á mí.
¡Oh! ¡Comprench que ab tant esglay
grandesa tanta se veja!
D. Joan, moriuvos d' enveja:
vos, aixó, no ho faréu may.

Joan. ¿Mes quí dirvos ha pogut
que jo á vos?...

Rector. Per desventura

tal volta qui ab fé mes pura
lo vostre amich heu cregut.

JOAN. ¡Ell! ¡No pot ser!
RECTOR. No dich quí.
JOAN. Acabem ja.
RECTOR. Això voldria.
JOAN. ¿Si firmès, qui 'm respondria
de que lliure ixo d' aquí?
RECTOR. Jo.
JOAN. ¿Y si 'l Doctor recelòs
se volguès desdir del pacte?
RECTOR. Lo Doctor cumpleix un tracte
fins quant tracta ab jent com vos.
JOAN. Firmo.
RECTOR. Está bè. *(Desprès de mirarho.)*
JOAN. Anem.
RECTOR. María.
MARÍA. ¡Ah! ¡No, no senyor Rector!
¡Pe 'l cel fassim lo favor!...
Jo ho vull... mes... si no podia...
¿Y si 'l recort que no 'm deixa
m' ecsaltès com ara ha fèt?
RECTOR. No.
MARÍA. Hi farè anar en Benet.
RECTOR. Hi havéu d' anar vos mateixa.

(María obeeix, y, sens replicar, guiant á D. Joan, desapareix per la porta indicada.)

ESCENA XIV.

Lo RECTOR, lo DOCTOR.

RECTOR. ¡Un altre amich qu' es traidor
un cop sa amistad probada:
un' altra fulla arrancada
de las il-lusions del cor!
«¡Ay! Si. Per plorar pesars
«que mos ulls sòn fonts me díus:
«no sols sòn fonts, sino rius;
«no sols sòn rius, sino mars.
DOCTOR. ¡Mossen Vicens, deume 'ls brassos!
¿Teníu lo plech?
RECTOR. Ja firmat. *(Dantli.)*
DOCTOR. ¡Oh! ¡Si! Si. Ab doble alegria
llavors m' havéu d' abrassar.
RECTOR. ¿Lo goig de la vostra filla?...
DOCTOR. No era locura: era igual
al goig que en mi veyéu ara
que no 'm deixa ni parlar.
S' estava com cada tarde,
aprop del riu, contemplant

las aigas que transparentan
lo pedregam del sorral,
quant, de prompte, arriba un propi
á portá una carta al mas,
qu' es lo qu' ha umplert d' alegria
sòn pobre cor destrossát.
Era de Flandes.

Rector. ¡De Flandes!
Lo criat que 'l marqués portava
qu' es, com veuréu, aquell criat,
vá rebre en una batalla
una ferida mortal,
y, al estar ja en la agonía,
al marqués ha confessát
que ell posá al balcò la corda,
pagat per l' or de D. Joan,
qu' ell deixá á terra una espasa
que D. Joan li havia dat,
y que 'l marqués, que no dupta
de quí, en los últims instants,
per remordiment, confessa
la sèva acciò criminal,
torna tot seguít á Espanya
perdò y olvit demanat,
per abrassar á sa esposa.

Rector. ¡Gracias al cel debeu dar!

Doctor. Y á vos per tot.

Rector. Y á la Verje.

Doctor. Y á n' al vostre noble afany.

ESCENA XV.

Los mateixos, D. JOAN.

Joan. ¡Y á n' al indigne artifici
ab que m' havéu enganyát!

Rector. ¡D. Joan!

Doctor. ¡D. Joan altra volta!

Joan. Si, si; altra volta D. Joan.
¡Bè sabéu fingir sorpresa
quant per vos ja era esperát!

Rector. ¿Vos ha venut la María?

Joan. Reprimintse ab prou afany
m' ha acompanyát conmoguda
fins á trovar lo rieral,
y, lo camí senyalantme,
cap aquí se 'n ha tornát.
Segúr jo de que la vida
no tenia en perill ja,
per dintre 'l bosch avansava

quant, al fòns, veig tot plegát
al batlle y homes ab armas
que m' estavan esperant.
Vinch correns, ells me segueixen,
han fèt foch, no m' han tocát,
entro aquí, y aquí us pregunto
abans del cás complicar:
¡Si ès axís com sas promesas,
cumpleixen homes honráts!

Rector. ¿Y vos no m' heu dát paraula
de que s' en podia anar?

Doctor. Y me l' ha dada lo batlle
quant la gent ha retirát.

ESCENA XVI.

Lo DOCTOR, lo RECTOR, D. JOAN, MARIA y, al fí, BENET.

María. ¡Mossen Vicens! (*Entrant trastornada.*)

Rector. ¡Oh! ¡Maria!
(*Ap. y baixantla al prosceni.*)
¿Sòu vos quí l'ha delatát?

María. ¡Jo! (*Y mira per tòtas las portas.*)

Rector. ¡Oh! ¡Gracias! Ja m'ho pensava;
no es ella no... no es capás! (*Al cel.*)

María. ¡Aquí tampoch!
(*Mirant per tòt assorada en ecstrèm.*)

Rector. ¿Qué?

Doctor. ¿Qué busca?

Joan. (¡Oh! Ara veurém qui ha guanyát.)
(*Triumfant.*)

María. ¡Filla mèva! ¡Filla mèva!

Rector. ¡María!

Doctor. ¿Qu' ès?

Rector. ¿Qu' ha passát ?

María. Qué, havent arribat al poble
tots los parènts, son abaix,
y estona fá que demanan
la Anjeleta ab mòlt afany.
Mentrestant jo acompanyava
al caballer al rieral,
y ells, espera que t' espera,
y ella fora y may tornar.
Arribo jo y tots m' ho diuhen,
pregunto al punt ahont anát:
—A buscá un cantarét d' aiga
dret á la font dels canyars.
—Benet veshi. En Benet corra
y tot plegát vè l' Eudalt.
—¿Ahont has deixát l' Anjeleta?
—Renyinas de ennamoráts.

No m'ha deixát portá 'l canti
y he tornát sol á baixar.
—Vés donchs si logras trovarla.
Torna en Benet.—No hi es pás.
Parents qu' ho senten, comensan
á buscar d' ací y d' allá;
uns son al molí del Toni,
altres á la font del glás...
¡Mès nɔ 's trova. No la trovan
y el cor me diu algun mal!...
¡Filla mèva! ¡Filla mèva!

BENET. ¡Mare!

MARIA. ¿Qué es?

RECTOR. ¿Trovada ja?

BENET. Lo cantarét qu' ella duya (*Mostrantlo.*)
guarnit d' enra y lliris blanchs

JOAN. Y res mès qu' aiyó heu de veurérn'
fins á estar jo en llibertát
y haver recobrát la firma
ab que 'm voléu deshonrar.

RECTOR. !Oh!

DOCTOR. ¡Qu' heu dít!

MARÍA. ¿Qué vol dír ara?

DOCTOR. ¡Aquesta firma... jamay!

JOAN. Donchs no veuréu l' Anjeleta
que no me l' haguéu tornát.

RECTOR. ¡Oh! ¡Doctor, pe 'l cel doneuli!

MARÍA. ¡Doneuli, si, per pietát!

DOCTOR. ¡May!

JOAN. ¡Donchs no torna!

BENET. ¡Si, mare!
(*Benet, al fondo.*)

DOCTOR. ¿Per qué?

BENET. Perque ja es abaix. (*Se 'n vá.*)

MARÍA. ¡Filla mèva! ¡Filla mèva!
(*Se 'n vá boja d' alegría darrera de Benet.*)

JOAN. ¡Oh! ¡No pot sè... es un engany!
(*Lo Doctor mira cap á baix de la escala.*)

RECTOR. ¿Doctor?

DOCTOR. No ho es; ja la abrassan.

RECTOR. ¡Lo cel mos prechs ha escoltát!

JOAN. ¿Quí aixís m' abat y hem deshonra?

ESCENA XVII.

Los mateixos, D. LLUIS.

LLUÍS. D. Lluís, qu' aquí la ha portát.

JOAN. ¡Vos!

RECTOR. ¡Ell!

LLUÍS. Si; jo, que veyentla

'prop de la font dels canyars,
li he dít que, si ella volia
salvar l' honor y la pau
de la pobreta endolada
qu' aprop del riu vá á plorar,
no mès havia d' estarse
ahont ningú la vejès may,
fins que jo anès á buscarla
per tornarla aquí á portar.
S' ha amagát á n'al recolse
que 'l mur de la hermita fá,
he anát á avisar al batlle
perque no us deixès passar,
y, axís qu' he comprés qu' hauriau
vostra deshonra firmát,
torno ab ella quant vos creyau
per ella 'l plech recobrar.

JOAN. ¿Y per qué així heu volgut pérdrerm'
quant salvarme havéu jurát?

LLUIS. Perque així 's venja 'l qu' un dia
váu jurar vos enfonsar.

JOAN. ¡¡Oh!! Si. (*Recordantho ab ira.*)

LLUIS. ¡Ah! ¿Vos causa sorpresa
tanta astucia per venjarm?
Altíu com lleò dins la selva
váu á la serp trepitjar,
la serp vá quedar adormida
sòta l' alfombra del prát
que, tòta de llaurè y rosas,
váreu péndrer vos per jás
y avuy, qu' ella ha vist la sèva,
vos volta 'l coll com dogal.
Avuy, prés dintre 'ls mèus llassos,
puch dír á n' al vostre afany
que jo he dát á la justicia
datos pera comprobar
que vos sòu qui envenenareu
de mossen Vicens lo criat.
Que á mossen Vicens entrego
lo llibre qu' heu estampát
de las sèvas poesías, (*Li dòna.*)
y qne vos vinch á innovar
que la rosa d' or, que créyau
vos qu' haviau ja guanyát,
desprès d' estar indecisos
los jutjes del tribunal,
me l' han per fí á mí donada
per acabáus d' enfonsar. (*Mòlt marcát.*)

JOAN. ¡Oh! D. Lluís, sòu un infame.

LLUIS. Ja está dit tòt y m' he venját. (*Se 'n vá.*)

ESCENA XVIII.

Lo RECTOR, Lo DOCTOR. D. JOAN.

Rector. Fins aquí pot dur la enveja.
Doctor. Tot es providencial.
Joan. ¡No ho pot sè 'l que un criminal
castigát com jo se veja,
y qu' un envejòs major,
com ho es lo qui ha surtit ara,
se 'n vagi á la cort encara
á guayar la rosa d' or!
Rector. Per ço 'l Doctor tant bè deya
qu' en tot providencia hi há,
y ell veurá 'l cásticb allá
ahont la gloria trovar creya.
Joan. En mitj de pena tant gran
sols aixó 'm consolaria.
Rector. Jo era á Madrit quant s' obria
lo certámen del infant.
Instát per Frey Félix Lope
volguí á n' aquest premi obtar,
comensant una poesía,
presa del major afany,
y me 'n aní á lo pradera
á trovar mès ample espay.
«Baixímen al Guadarrama;
«escoltava dels cristalls
«lo murmuri qu' han aprés
«del llenguatje cortesá,
«y, sentát en marje vert,
«mès guarnit y enllistonát
«que capotét de regatxo
«ó que pintát papagall,
treguí la mèva poesía
per anarla continuánt,
quant, tot d' una, 'm sentí presa
del ensopiment mes suáu.
Lo murmuri de las aigas,
la canturia dels pinsans,
y l' aire de la verneda,
m' adormiren tant y tant,
que, al despertar, ja nit fòsca,
vejím la ploma á la má,
y perduda la poesia
que 'l vent se 'n deguè emportar.
Ha anat avant lo certámen,
y, desidintse 'l jurat,
ha premiat la que, ab la vostra,
li vá D. Lluis presentar.

Sabedor Lope de Vega
de tant grata novetat
demaná coneixe 'ls versos
qu' alcansaren gloria tal,
y, penséu vos quina fòra
sa sorpresa y sòn esglay,
quant vegé qu' eran, ab manya
poch hábil, desfigurats,
los mateixos que jo havia
escrit pe 'l mateix infant
y que, 'prop del Guadarrama,
vaig pérdrer jo endormiscat.
Axí m' ho escriu Felix Lope (*Mostra la carta.*)
y ho vá tothom comentant:
—Lo Rector de Vallfogona
es quí lo premi ha guanyat,—
y, quant, D. Lluis arribanthi,
creurá la gloria trovar,
trovará tant sols l' escarni
que del sèu nom tothom fá.

Joan. ¡Oh! ¡Gracias!
Rector. Al cel.
Joan. ¡Si; gracias!
Doctor. Lo batlle espera, D. Joan.
Joan. ¡Si, com m' heu dít, hech venjansa,
ma vida es poch per pagar! (*Se 'n vá.*)
Rector. Es distintíu de la enveja
que no he vist que falti may:
mentre ella puga venjarse,
ja lo demès tant li fá.

ESCENA XIX.

Lo RECTOR, Lo DOCTOR, ANJELETA, MARIA, BENET, y tots los parents qu' han vingut á las esposallas.

Anjeleta. ¡Mossen Vicens! (*Abrasantlo.*)
María. ¡Eh! ¿Quín cas?
Rector. ¿Y donchs y axó, qu' ha sigut?
Doctor. ¿Díu que t' havias perdut?
Anjeleta. Per la senyora del mas.
Benet. No tinguéu pó... anéu entrant
homens donas y quitxallas.

(*Ván entrant los que Benet indica y besant la má al Rector, desprès de lo qual se 'n tornan á segòn terme.*)

Rector. Ván á fer las esposallas.
Doctor. Llavors...
Rector. (*Sentintse mal.*) Quedéus un instant.

(*Lo Doctor s' assenta á l' un cantò d' escena, lo Rector al altre, y, prenent lo llibre que li ha dat D. Lluis, llegeix, men-*

tres Maria y Benet ván fent assentar los parents en un rotllo de freate al públich, combinat artísticament.)

Maria. ¡Ah, ah, ah! Així... assentats.
Benet. ¿Y l' Eudalt?
Anjeleta. Jo estich per ell.

ESCENA ÚLTIMA.

Los mateixos, EUDALT.

Eudalt. ¡Aquí, que porto l' anell!
Benet. Y ara no estéu enfadats.
Maria. Primè 'l company de promés.
(*S' adelanta un pagés fins á posarse al costat d' Eudalt.*)
Benet. Ja es aquí.
Maria. Donali un ciri.
(*Benet dòna un candelero encés, al pagés.*)
L' anell.
Eudalt. Posát.
Mariá. Donchs que 's miri
seguint lo rotllo.
(*Eudalt agafa la má de Anjeleta y ab ella, enseyant lo dit ahont dú l' anell, ván seguint lo rotllo, seguits del company de promés que fá llum á la má, y de Maria y Benet que joyosos ván seguint darrera.*)
Rector. (Sorprés
ni sè ja lo que llegeixo.)
(*Ajitát vá fullejant lo llibre, mentres lo grupo vá seguint lo rotllo y los parents ván admirantse de l' anell.*)
Molts. ¡Oh! ¡oh! ¡oh! ¡oh!
Benet. ¿Eh, qu' es bonich?
Maria. Tú calla.
Benet. Jo...
Maria. Calla 't dich.
Benet. Bè... jo dich lo que hi coneixo.
Doctor. (¡Oh! ¡Las costums catalanas
que bonicas sempre!)
Rector. ¡Oh! Si.
¡Maria! (*Cridantla.*)
Maria. ¿Jo? (*Deixant lo rotllo.*)
Rector. Prompte... aquí.
(*Maria vá al costat del Rector, Benet posa una cadira al mitj del teatro y quant ja han acabát d' ensenyar l' anell á tothom hi fá sèurer á Anjeleta.*)
Benet. Ara aquí.
Anjeleta. No. (*Dantsen vergonya.*)
Benet. Tu no manas.
(*La fán séurer, ella para 'l devantal los parents se ván alsant de un á un y cada hú li tira lo regalo que vol tornant desprès á séurer.*)
Eudalt. Ara para 'l devantal. (*Ván fent lo joch.*)

RECTOR. Diguéume lo que us vaig dir
dels versos, quant vaig venir
de Saragossa malalt.
MARIA. Que, si sòn darrer instant
per ma desditxa vegès,
tots los sèus versos enviès,
si 'ls demanava, á D. Joan,
y haventme D. Joan escrit,
quant jo creguí qu' afinava
sa mercé, 'l que 'm demanava
li vaig enviar tot seguít.
RECTOR. Mes jò dos plechs vaig deixar
y us vaig dir... (¿Vejam si s' erra?)
MARIA. Que cremant los de la esquerra
havia 'ls altres d' enviar.
RECTOR. ¡¡Oh!!
MARIA. ¿No havia de sè així?
RECTOR. ¡No, desditxada, al contrari!
MARIA. ¡Tant que vaig volé atinarhi!
RECTOR. ¡No hi ha esperansa per mi!
(*Tornant á cáurer abatut en la cadira.*)
MARIA. ¡Oh! ¡ Per Dèu, senyor Doctòr!
(*Lo Doctor hi corra.*)
DOCTOR. ¿Qué?
RECTOR. No bastava ab matarme...
havia de disfamarme...
miréu. (*Dant lo llibre al Doctor.*)
DOCTOR. (*Desprès de llegir*) ¡Infame y traidor!
RECTOR. De las mèvas poesías
aquestas s' han estampát.
EUDALT. Y Amen Jesús. (*Per l' últim regalo.*)
BENET. S' ha acabát.
ANJELETA. ¡Miréu!
(*Anant á ensenyar al Rector los regalos en la falda.*
BENET. ¡Miréu!
RECTOR. ¡Oh! ¡Alegrias!
Ni vos en sento ja grat.
ANJELETA. ¡Senyor Rector!
MARIA. (¡Oh!... M' esglaya.)
DOCTOR. ¡Corréu, Maria, 's desmaya!
MARIA. Vaig.
RECTOR. No.
MARIA. ¿Qué?
RECTOR. Res... m' ha passát.
Caseuvos sense recel...
lo Doctò ho creya; mes... s' erra.
Jo vos beneeixo... en la *terra*...
No 'm vol encara lo cel.
Sols... per si fòs... lluny... quant sia...
DOCTOR. (Mes prompte del qu' ell se creu.)
(*Lo Rector ha anát á buscar la poesia qu' escribia damunt la taula, y, dantla al Doctor díu:)*

RECTOR. Com recórt, entregaréu
al rey aquesta poesia.
Sols ab ella, vindicát
me veurán quants la llegeixin.
Així 'ls dignes me coneixin,
com los vils m' han insultát,
y diguéu que, si se 'm dòna
lo mal nom que ja 'm rodeja,
fòu víctima de la enveja
Lo Rector de Vallfogona.

PROU.

NOTAS QUE PÓDEN SERVIR ALS DIRECTORS D' ESCENA PERA LA BONA REPRESENTACIÓ D' AQUEST DRAMA.

1.ª No ha pogút averiguarse en quín any nasquè lo Doctor Vicens García, perque lo foch d' una de las guerras destruí en Tortosa, entre altras cosas del major apreci, alguns llibres dels Baptismes, en un dels quals estava continuát lo del nostre García. Mes (segons lo que dicta la conjetura) se dòna per constát que nasquè l' any 1580.

2.ª Dels accidents que li ocasioná l' envenenament, restá García tant sens forsas, que apenas las tenia pera suspirar sa desgracia y la de sòn criat.

3.ª A la menor ajitació se li movia tant gran set que res era prou per apagarla. Ab la eficacia dels remeys cobrà mes que medianas forsas y poguè per alguns mesos cumplir las obligacions de Párroco; si bè patint sempre molta set.

4.ª Morí lo dia primer de Setembre del any 1623.

5.ª A la primera surtida que Maria tinga ab lo Rector, treurá un vas d' aiga que cuidarán de cambiar, ja l' un ja l' altre, durant tot lo drama.

6.ª Tots los trossos qu' están entre duas estrellas deuhen suprimirse en la representació.

7.ª Tots los versos que portan cometas sòn del mateix Rector de Vallfogona.

8.ª Las cartas ó lletras deurán ser, en lloch de closas, plegadas pe 'l mitj, y cusidas ab tres punts de fil bermell, que, formant un triangul las ocupan totas, segons costum de l' época.

9.ª Allavors los corréus arribavan al mitj de la plassa dels pobles, tocavan una corneta, y tots los vehins anavan á recullirlos las cartas. A n' aquets se refereix lo corréu de que, en l' últim acte, parla Benet á D. Lluís.

10.ª Lo trajo del Rector es: una sotana abotonada daltabaix, una faixa de seda ab sarrell, com la que portan los jesuitas, barret tambè com ells, y sabatas ab una rosa de seda, en lloch de sibella. Los altres trajos y lo mobiliari los indican l' época y la posició de cada personatje.

11.ª Per la porta del fondo se veu un tram d' escala que figura que puja al pis de sobre, ahont deurá pujar lo Rector algunas vegadas, y un altre tram, que figura que baixa al carrer.

12.ª Los cómichs, ó comediants, com se 'ls deya allavors, anavan de poble en poble vestits ab lo mateix trajo ab que debian representar la primera comedia, eran mòlt pobres, y en axó 's funda el que Benet y María ne parlin com fán en lo primer acte.

13.ª Los detalls que pugan faltar los indicarán un ó altre dels versos del drama.

14.ª Lo tipo del Rector lo dòna lo sonet en que ell mateix fá sòn retrato.

OBRAS DRAMÁTICAS

del mateix autor que 's trovarán en las principals llibrerias.

LAS JOYAS DE LA ROSER	Drama	3	actes	8	rals.
¡O REY Ó RES!	Drama	3	»	8	»
LAS MONJAS.	Drama	3	»	8	»
LA ROSA BLANCA	Drama	3	»	8	»
LO RECTOR DE VALLFOGONA	Drama	3	»	8	»
LA URBANITAT	Comedia	3	»	8	»
LAS FRANCESILLAS	Comedia	3	»	8	»
LAS PAPALLONAS	Comedia	3	»	8	»
LAS EURAS DEL MAS	Drama	3	»	8	»
LA BALA DE VIDRE	Comedia	3	»	8	»
LO COLLARET DE PERLAS	Drama	3	»	8	»
LOS EGOISTAS	Comedia	3	»	8	»
LOS POLITICHS DE GAMBETO	Comedia	3	»	8	»
EL CONSELLER Y EL MONARCA	Drama	3	»	8	»
LO [illegible] D' OLOT	Comedia	3	»	8	»
UN COR FERIT	Joguina	1	»	[illegible]	»
LO [illegible] DEL OR	Comedia	2	»	[illegible]	»
LOS PESCADORS DE SANT POL	Zarzuela	2	»	[illegible]	»
LA SABATETA AL BALCÓ	Comedia	2	»	6	»
[illegible]	Comedia	1	»	4	»
LA ESQUELLA DE LA TORRATXA	Parodia	2	»	4	»
LO PONT DE LAS DONAS	Comedia	2	»	4	»
LOS HEROES Y LAS GRANDESAS	Parodia	2	»	4	»
LAS CARBASSAS DE MONTROIG	Comedia	2	»	4	»
[illegible] Y [illegible]	Comedia	2	»	4	»
LO CASTELL DELS TRES DRAGONS	Parodia	2	»	4	»
[illegible] DEL DIA	Parodia	2	»	4	»
LA VAQUERA DE LA PIGA ROSSA	Parodia	2	»	4	»
LO CANTADOR	Parodia	2	»	4	»
LA VENJANSA DE LA TANA	Parodia	2	»	4	»
UN MERCAT DE CALAF	Comedia	2	»	4	»
SI US PLAU PER FORSA	Zarzuela	2	»	4	»
UN BARRET DE RIALLAS	Comedia	1	»	4	»
LO NIU DE LAS [illegible]	Parodia	1	»	4	»
UN JOAN [illegible]	Comedia	1	»	4	»
LA [illegible] DE LA LLIBERTAT	[illegible]	1	»	4	»
LAS PILDORAS DE HOLLOWAY	[illegible]	1	»	4	»
¡[illegible] DEL [illegible]!	Comedia	1	»	4	»
L' [illegible] REY DE [illegible]	Ópera	3	»	4	»
LAS [illegible] DE VILAFRANCA	Comedia	1	»	4	»
LA RAMBLA DE LAS FLORS	Zarzuela	1	»	2	»
LA FESTA DEL BARRI	Zarzuela	1	»	2	»
[illegible]	Zarzuela	1	»	2	»
LOS ESTUDIANTS DE CERVERA	Zarzuela	2	»	2	»
A POSTA DE SOL	[illegible]	2	»	[illegible]	»
CAFÈ Y COPA	Comedia	1	»	4	»

Imp. de J. Jepús, Petritxol, 11, bajos.